

I.

Mythologemata,

vagy
a mythos-tudomány jelen állása
és
Tanulmányok.

Sz. J.

Plurimae Graecorum religionis fabulae ab historia sa-
ca desumptae sunt; quod quidem patet tum ex circumstan-
tiarum factorumque inter se congruentia, tum ex in-
fisi locorum, personarum, deorumque nominibus ab He-
braea radice derivatis, parumque mutatione ad Grae-
cam aulem accommodatis. Robinson, Dissertatio de Hesiodo 1797.

EX his auxiliis primam sequitur Helogoniam Grae-
corum non posse nullo probabili modo derivari ex mytho-
logia orientalium populorum, Aegyptiorum praecipue, vel
Persarum vel Indorum... sed etiam astronomica significatio,
quam multi ~~in~~ Graecae mythologiae inesse putarunt, quan-
tum a semper Graecorum antiquorum abhorreat... Goetting,
Hesiodi carmina p. XLVII. 1849.

Ut iniquis Criticus dixit, "remant alibi familiae et vo-
cabula factionum; opiniones pro sacramento sunt, et fateri
posse in melius profici nefas habetur." Hic vero sibi in-
dulget, dissentire ab aliis, et errare etiam, semper li-
cuit, et nisi fallor, posthac etiam licebit. Clerici praefat,
ad Hesiod. 1700. Vö. Gölzi, M. Mythol. XIV.

1. "Igen szép irodalmi foglalkozás a tudomány az az, hogy rámutasson
adja a szép népek mythológiájára és kimutassa azt, mit értenek
velük azok, akiknek háján leghívebb források meg azon képe-
sek kifejezések, melyek az ismeretlen mythológiák elemeit tartják."
1899 kezdé Dr. Goldbacher Ignác úr, kitér az Újra elcsopra, mely
maga igen ^{valóságos} van, a mythos-tudomány jelen állásáról és új prob-
lemáiról a című értekezést a "Nyelvtudományi közlemények"
XIV. kötet. I. füzetében 117-159. lap. Özönivel tanulmányozom
azt, s ha lehet, közép leírom, igénytelen írásvitélleimmel.

2. "De a miénk már Herodotus és a rómaiak bölcselkedése óta
már napról napra csakhamar minden urunknak és minden ifjú-
knak elterjedt egy-egy rendfűrt, melyek alapján valóságnak
a szép mythos magyar-ítandó és értelmezhető; a miénk éppen a
legutolsó századunk igen sok jeles elméje a mythosok értel-
mezésén fáradozott: miis bizony mondatják, hogy a mythos
-tudomány alig állitható magát idűfűrtnek, mint hűfűrt
írásunk."

Ezt már jellemzi az alig rózska.
3. "Mert ismeretlen azt a rendfűrt, melyet az illető csak
tudósai alkalmazzanak az illő beszélt a mythos-magyarázat
terében, semmi esetre sem illik hűfűrt a tudomány nevével
azon hűfűrtös kifejezések, melyeket a múlt századok előt-
temtettek."

Igen már az "alig" szűkít a "hűfűrtös" kifejezés nagyon
nővelője.

4. "Mit köljünk - hogy a szépnek ne is említsük - az az
az egész irodalmi, melynek élén Crete az áll zűrtarvos.
Szűrtarvosával, el mely felig ömölhet vigletében."
Kár még azokat a szépnek is figyelmeztetnem nem mel-
latnia, s ha nem tessék, meg nem cáfelnia. Mert a szép
fűrt

2. jelle is legjött belátván s ezejök szerint dolgoztak. Es Schelling
nem szorokházi éjén a hibetörőse kéje.

5. "Mint yeld. Noek miniben, melyek be a világnak az a
nemosa tanultjok, hogy mily hibát követ el az ember akkor,
mind a dolgok koba s endos megnyábor az ember tisztelet
lom legmárvab forvira akor tanulni sly képzetes, melyek
az illés" tudós agyteleiben trülették, ei melyek után Gousser
lakosságának fogva is arra mutatnak, hogy izz obos ember az
s korban semmi esetre sem gondolható."

Noek nem ejetett szoroson Schelling Symbolicájára. Goldzicher
in "eresztés, véje felér, éjen Noek harját látfáik, is némtak
Löffle genygetis."

6. "Mint szöjvák Schelling mely siméletéséb, aki saját egyim gon-
dolkodásának fejlődését belevitte az ő korba ei a mythosalkotás
emberiségéb, egy theologiai facultás csinált - ei még kossá olyat,
melyet mindennek, csak oligvák nem nevezhetünk."

Schellingyöl izz vélekedik más: "Schelling über die Fortheiten
in Jamothoate bechényigt sich wamentlich mit Etymologien aus
dem Hebräischen, welche auf keine Weise zulässig sind; doch ist es
wahrhaftig, dass er sehr viel zur Förderung einer richtigen
Kritik des Verhältnisses, in welchem Heidenthum und Christenthum
zu einander stehen, beigetragen hat. Er wies in Rücksicht des
religiösen Zustandes der Menschen darauf hin, dass die verschie-
denen Formen desselben in einem innigen Verhältnisse zufam-
menhängender Entwicklung stünden, und so das Christenthum nicht
als ein äusslich und einseitig dem Heidenthum, stark gegen-
über gestelltes, sondern vielmehr als ein zu demselben in
lebendiger Beziehung stehendes aufgefasst werden müsse. Nach
dem Gegensatz von Natur und Geschichte, in welchem beiden For-
men das Dasein ee das Warten der Sittlichen sah, lies er das Hei-
denthum dem Christenthum gegenüber gestellt sein, und feste
das Letztere als eine lebendige Entfaltung aus der Entwicklung

+ Kiederis.

des Geistes in der Geschichte der Menschheit auf." Schelling utia in ja
Eckermann, Lehrbuch d. Religionsgeschichte u. Mythologie I. 26. Vö:
II. 113.

Schelling tehát hitegytelően lebecsült, is talán igen is jól tet-
te, hogymit itél, ezekben feléle Eckermann. az idéjére. Goldzicher
in első szinten lebecsülténi fogja ~~...~~

7. "Mint mondjunkt apokrif, hink a dolgok izz kárpelik, hogy az
egyik nyek tramipetudisai affele a kademiában vagy temipet-
tudományi tiszteletében megjeltesék legyen a temipet talá-
nyait. felderitesék legyen a simcalnyekben nyilozható törvénye,
ket, is éjen talányok megoldását ei ezen törvényel kifjegy-
sét hogy elitöljék a nagy főnyeg eliff, s on hiteoglyphies
nyelvet folyamodnak, melyek inventura a mythologiaiban fele-
sük elitölnek, eppesimind elessa adom azon vallási rendperek-
nek, melyek ezen bilerek vagy utolnak a nagy főnyeg feltáto-
tására kiltölték? Kérvák kifjegyis volt minden korban ez a
szó "főnyeg", sly sly, melyet inkább slyra semmi slyra legya-
dialhatta az emberiség! Éjen agyiet minden hypothesis közös
legyökön fogva az utolsó."

Nem igen lehetne állítani, hogy e rendperek abszolute nem jarta
itt meg ott, csak hogy nem izz, a főnyeg végre megvalósít mo-
dotban. Gak izz olvassuk. Wenn aber auch anfangs die Sprache
selbst weniger allegorisch gewesen wäre, was in dem Zeitalter
einer werdender Sprache unvermeidlich ist, so hätten wärfere
dehreo und Väter der gemeinen Menschlicher diese Art der
Darstellung erfinden müssen. Wo die Ausbeutung solcher Kenntnis-
se auf mündlicherer Mittheilung, auf dem Wiedererzählen beruhte,
waren trockene, schulzerrechte Lehrsätze nur schallende Wor-
te, bevor sie die, bevor sie an einen zweyten und dritten
übergeben, kein verstanden waren. Man musste die Einbildungs-
kraft in den Zeiten der menschlichen Noth, wo sie die her-
vorstechende Kraft der Seele ist, in Ansehung ziehen und ge-

tellig

fällig beschäftigen: wie mehr die Menschen Kinder waren, um so begeriger waren sie nach Märchen. Man entsprach ihnen, wenn man Beobachtungen und Unterweisungen in Handlungen Einkleidete, und als Begebenheit, als kleine Erzählung vortrug. So wurden sie als Geschichten ein Spiel des geselligen Umganges, die der Verständigere auslegte, oder die man als Räthsel erachten konnte. Wie späterhin das Alterthum die Lehren der Sittlichkeit durch die Aesopische Fabel verpflanzte, und die römische Kunst durch Geschichten der Thiere unterrichtete, so erforderte es die Fassungskraft früherer Tage, dass man die nöthigsten Erkenntnisse zum Gebrauche des häuslichen Lebens als Thatfachen darstellte, bey denen die Götter, welchen man alles Gute verankerte, nach menschlicher Weise geschäftig waren. Ein besonderer Gewinn, den solche Belehrungen bey dieser Behandlung machten, war, dass sie als Berichte von Sitten und Götthaten heilig und zur Religion erhoben wurden, und im hohen himmlischen Anfluge über die Zeit und Weltveränderungen hinwegschwebten, um uns jetzt noch über den Anfang der menschlichen Bildung zu unterrichten. Solche Erzählungen theilten die Anknüpfung den Griechen mit, welche gefielen, weil sie unterrichtet, und welche auch damals, als man in Bildung und Einsicht schon weitere Schritte gemacht hatte, nicht vergessen wurden, weil sie heilig waren. Eifrige Männer machten sich die Aufbeziehung und Erhaltung dieser Sittenberichte zur Angelegenheit, worunter besonders Melampus, der Sohn Amphiaraus von der Geschichte ausgezeichnet wird. Herodotus II, 49. Diodor Sic. I, 97... Hug, Untersuchungen über den Mythos d. berühmtesten Völker d. Alten Welt, vorzögl. d. Griechen.

Hug 9-10.

8. "Seignatunt eljen dy halmagival zendelbegyik máx a hoggá-
veléskent, a zendelbegyik a legfinomabbul finomabbul legördölt
subtilizáskent a mythologia textén, hoggá - éz az ember nem jöve
izoly

izlési és írói elvű legyen felemelő - Hermann Gottfried német
tanár, a hincves lipsei philologusnak, máx Sankt Péter akadémia
elhívni: hoggá csokgyan Komoly állitási azok, amiket a jövő mon-
diakól kockáztatott; ott gondolat, hoggá tréfiel, hoggá boldog az colle-
gával; pedig nem az a hypothetici a legvalóbbak éven aggodalmas
tudományban:

Hermann csokgyan dy nízetakkal volt elölve, melyeknél kitalálko-
kat nem jövevél, s nem is igen voltak, melyek eljött kitalálko-
lás, máx csak azon kitalálko-lás, melyeknél ötle és kitalálko-lás bízant.
Preisig, Heidelberg. 1818. In mondja Csokgyan Hermann e sorait: Himmel
und Erde vermischen sich. Daraus werden (Hefiodorus t. i.) János
und die Titanen geboren; erst Szeavós, Delevina, von Szeavós
und "Szeavós. Egy jövevélben isja chez Csokgyan: Hinc könnte wieder jemand,
gegen die griechische Etymologie, an den Szeavós, den alten ^{Nagy} des Nil,
erinnern, welchen Diodor I, 19. durch Szeavós griechisch auslegt. Ich
thue aber keine Einrede, um so weniger, da die andere Lesart
Szeavós vielleicht die richtige ist. So will wenigstens Champollion,
l' Egypte sous les Pharaons I. 131. von outkame schwarz, so dass die Ue-
bersetzung bey Eustathius nédas die wahre wäre. Artan hoggá
Szeavós, s az Titan nevetek fordítani latinra, Koios-t és Kríos-t
Tumbulus és Szeavós-ra, Szeavós-t és Tazecis-t Tollo-ra és
Mazecis-ra, Oeia-t és Peia-t Ambroniára és Thronia-ra,
Oeios-t és Myposóv-t Statina és Moneta-ra, Poisv-t és
Tydos-t Tebea és Alumnia-ra, végül Keos-t Perfidia-
-ra, minthogy ez lenne meg a legnyújtott. Briefe 158. k.

Er ugyan mind izetlen erőtides, de a legnyújtott mytholo-
giai zendelbegyik, melyek Goldsiker un Expediál helyesnek talál,
ennek jövevél nem eggyez Cathartike alább.

9. "Látott, hallott a világy azoknál többel jövevélbakt;
lát azoknál vadabbat értelmezéssel Hermann habila után is,
dy ilüben, midőn a sok zagyvalásból máx kicelt egy dy zendel,
mely eggyezésként jövevél az az igazság helyesét hordja homlokán,
és melyet nem cáfolhatott meg Sankt, akinek a zsigyfedődarany
azá

apró reflexiói kétféle megmaradt azon istene és ~~szent~~ lélek-
tani tapintata, melyek nélkül történelmi kérdésekhez hozzájárulni nem
igen lehet."

Ez nagyon fokozta a kiváncsiságot, s már manoloni oktatá-
nok azon új rendszert, mely egyperceivel fogva is az igazságot
bélyegés hasonlóan hozza. Er utóbbi németes kifejezés, de is elírva.

10. "Ez hogy az új módszer világossága nem sakarított el min-
den homályt, mely ezen tudományba még mindig összezavarhatná a
fogalmakat, azt legjobban mutatja Braun Épula, a jócskán előt-
meghalt müncheni régész és műtörténelmi-ész, ki midőn őltés
tudományos gondolatokait egy ábrándos pontes építé, a mythos
tudományát is új zavarba döntéssel volna, ha akadtak volna
hivés Braun még 1864-ben a világy öltés mondait le egészen
az indán törzsig, Aegyptusből származtatja, és a hieroglifák
emlékek factalmát azon előfordításokkal, melyeknél új nagyperu
számszámolásokról kíméletlenül mindig ki vannak téve, Chaldata
közvetítésé folytán fel akarja találni mindent, amivel a cse-
gi isek tudósításából, akár csak a kéjőlti rabok, egyházköztök
stb. vagy igen az apokryph. hamisítók állításai alapján tudomá-
sunk van. Prebancampija Tolmát, Bacanyát, hogy midőn egyik
és világosság akar elállítani, oly eszmegavart, oly bábeli chaost
hagyjon maga után, aminőhöz hasonlít sem Cramer, sem Nock,
sem Fischer nem voltak képesek eredményezni" *)

Braun könyvet nem láttuk, de igen, mert Cramer és Görres
van vele lotta verse, hogyi bírálatunk van. A két hitc-
gife, még Nock is, a bibliával hozza viszonyba, legalább a gö-
reig hitesség, is helyesen. Azal hozzá maga Goldzichen is is alább,
de "már isha el nem fogadhatóság. Mi Egyptomot illeti,
Herodot is onnan származtatja a görög theológiát s az isten-
nevel nagyobb részét. II, 50. Nock azonban mindig olyformán el-
velíteli mint Goldzichen is legelőzőbb rendjével.

*) Naturgeschichte der Sage, Rieführung alere religiösen Wahrheit. Sa-
geur Systeme auf ihren gemeinsamen Stammbaum und ihre letzte Uren-
zel, von Julius Braun. Két kötet. München, 1864. S.

11. "Nem mutatkozik ezen téren Római fejlődés."
Ez mégis lehetetlen, hogyi nagy, sátrémet elme, főleg a két
utóbbi század, hogy tudományos bevétele, ismételt véletel semmit
sem fejlesztett volna, legalább negative, amennyiben megálltattan
szándékot gondolt ki, melyet tehát ipaktól, mint megállan-
dote álláspontot, más nem valószínű, az lehetetlen. Itt egy ny-
thosra jöttünk legalább valószínű tet Wax, Huet, Cramer, Müller,
és több régész.

12. "Míg a természet ismeretek a legújabb időtől fogva egészen
napjainkig, történelmi folytonossággal haladnak, úgy hogy az egyik nem
zedek elődünk munkalatait haladta meg, és a tényleg tapasztalat,
a szelvedő látkör mértike szerint vette fölökint előbb az ifne-
zetet, mindig egy-egy világosság terjedt" ezmit hagyván hátra ső-
vételül a következő nemzedéknek; míg az erkölcsi, szociális és
politikai világosság következő haladással s nemzedéket ölté-
függő és elejétől kezdve napjainkig egységes szellemi munkalata ut-
ján kezdte fel magát a mi korunk magaslatig: addig a ny-
thos-tudomány történetiben semmit se haladást nem észlelhetünk, és
azt kellett megvonnunk a tudomány nevet azon más meg más
kifejtésről, melyet ezen társas metén tettek."

Ísmét felel figyelemmel a befed az igaz mythos-tudományos-
sáig legújabb rendjével. De tantham tőle, hogy ez is csak egyike lefe-
azon kifejtéseknek, melyek egy sőt, talán ismét csak kifeje-
leti rendjével, szintén fogja tagadni a tudomány nevet.

13. "Braun a maga hypothézisit igen oly joggal küldhette volna
világnak Euhemerus közfalában, és Euhemerus rendjével nem
lett volna nevezetesebb Cramer idejében, mint volt Goldzichen
kal előtte."

Euhemerus állított ugyan képtelenségeket is, de tanított olyat
is, amit tudományunk bízban nevezhetünk. hiszint minden ifjúság
amból van. Er nem igen új kivétel de azt nem igen tagadhatni, hogy
nemalják utoljára embertől ismeretű. Nem akárcsak a kéjőlti római
caesarok apokryph. történelmi az Cramer theológiai eljárását. Euheme-
rus

8. ez az még ma is hallgatnak nagy irodalmi nevezettségűek, mint
Prütiger, Hück stb. Eckermann I, 9. Müller, Prolog 317.

14. "Csak az apparatus bővült, a külüls több könyvek szándékossá, több
adattal ismét mint elődje, hallatlanul kombinációkat léptetett fel:
de egyben nem teljesített semmit, nem juttatta az íratásokat maga
saját álláspontca, nem teremtett új elméket, csak másokat kockáztat-
tatt, csak bővítette a rossz hypothézisek combinatit."

Egészen nem fejtették semmit? mely reflexiókat se? nem szemelték
új elméket? Ez utóbbi állítás nagyon bátor, ha csak magát Hermann-
ról írjuk is, ki szerint a mythologia külső, történelmi, filozófusi, hit-
tani alapokból indult ki. Mily fő forrása ez a mythologiai térsen-
kutatás elvünk. Ezek a Voss-ok, Buntemann-ok, Gruber-ek, Hermann-
ok, Wettkow-ok nem olyan nagyok számunk, amik épen csak com-
binat bővítései; mindegyikben van valami olyan, mit ha a legjobb
tudós nem akarna tudni, ímért csak kísérletbe esnek, funkcionál-
ismeretlen jövedelmével el nem fogadható hypothéziseket alkotni. Aztán hadd
lássuk ami következik.

15. "Azokban volt egyetlen egy pont, melyben haladás mutatkozott né-
mely, oly haladás, mely hogy magunk is meghaladtuk, egyik legnagyobb
jótélelménye befutunk legutolsó évi fedésnek. Mondottam már, hogy leg-
bívesebben hajoltak az emberek azon hypothézisek, miszerint a mytho-
logiaban személyes dományi titkok voltak a létezés, melyeket a
tudatlan, észellen tömegnek csak egy mythologikus hivelyben akartak
válni a régi filozóf nyilvánítani, hogy megjerték a létezés való, és
sőt tudják meg valójukat azok, akiknek az igazság sár megá-
latna. Ezen személyes magyarulat — melyt már a Stoicus filozó-
fiák is megkíséreltek, midőn a mythologiat ex ratione physica akar-

* Cicero de nat. deor. III, 24... Eos enim qui dei appellantes ecum na-
turas esse non figuras deorum. II, 24. Ha quor ex ratione et quidem
physica, magis fluxit multitudo deorum, qui induti specie humana fabu-
las poetis suppeditaverunt, hominum autem vitam in expectatione omni
referentem... Physica ratio non inelegans inchoa est in impis fa-
bulas.

lák értelmezni - csakugyan alkalmazkodott az egész Koepcke-
szakok természettudományi nézetéhez, és változott haladójaitkal
együtt. "Mind magától"

Goldziker az maga is elismeri, hogy már ezt almonda. Tan-
lani ott is itt is túlmegy a rendszer legutolsó Hegyanké amott le-
vet nézetéhez természet hajolmány. Az a természettani magya-
rízak jellemes volt, mely ellen senki sem tehet egyhamar ki-
fogást. Hiszen talán ezt legnagyobb szentírtet is természettani
magyarázat egy ballásfeltekeret, amellyel hogy misztele magyaráz-
tot, amilyen pedig csakugyan van, megengedve.

16. "Az alchymia vitáiról idjékor, mely Schelling*) ezen
tudomány avatóijai a teijai hibóvát az ismeretű philosophia
a processual aronosithatás, mely etymologikail is támogatva
az effele magyarázatokat, olyanok, melyek mindentfajta való-
szinűséggel nével nem állanak a mai nap divó kritizetűjé
mögött. Nevet Helene, aki végett - teijai Háború támadt, nem
egyik mint Selene,**) a hold, mely véfont az epikurek deytar
mi jele."

Helene is Selene meglehetősen rémleő szik, de alchymia mon-
dott az alchymia, melyis valószínűbb a Helene névnek ölle-
függése a bibliai Elin isménével. A chald tájnyelű Elohim
helyett Elohimt mond, és eperint Elin helyett Elinet kel-
lett mondani, s ez az Elin his változással jól megfer-
tel Helene névnek. Iggyis Helene Teusz Olympios leánya
volt, holott pedig az Olympios v. Olympios igen valószínű
leg a bibliai Elin ifjennelől van kölönözve. És ez jobbnak
látjuk nemcsak Schelling alchymistáinak is Goldziker szánitá-
nál

*) Einleitung in die Philosophie der Mythologie. Öller művei
nede Casselle kiadásában. 1856. II. Abtheil. I. kötet p. 29.
**) Mely eset vélelmű hangzani jogosultsággal bír, és az új
mythos-magyarázati módjok által minden kétséges félét van helyesze.

II.

Mythologemata.

1. "Köziélet: by feltöltésnek valószínűleg a mythologia te-
vén akkoz, midőn a mythosnak egy új, addig ismeretlen
icánya tűnt fel az isdalmi feljegyzésekben de gazdag szá-
radant (Látközi): az ind munda."

Ez le akarja hangsúlyozni az épen nem elfogult Eckermann
éztelen: sehr wichtig ist für unsere Zwecke der Umstand,
dass während der zweitausend Jahre, die da verfloßen
sind, das indische Volk sich durchaus nicht wesentlich ver-
ändert hat, und jetzt können wir die indische Literatur.
Nur ist es schade, dass von was dieselben Abwege gegangen
werden, welche die Alten gingen. Man hat das indische
Athenthum auf Europa zu beziehen gewusst, man hat sich
bemüht, in Indien griechische Mythenweisheit wiederzufin-
den, und allmählig sich daran gewöhnt, den Schlüssel zu
dieser aus Indien zu holen (Jones, Wilford, Fr. Schlegel, For-
ster, Coenfer). Stgl Von den indischen Quellen bieten sich zu-
vörderst die Vedas unfer Blicken dar. Obgleich wir kei-
nen Mangel an Manuscripten haben, so bleibt unsere
Kenntniß derselben dennoch im höchsten Grade unvollkom-
men" deheluck I. 159-60.

2. "Valamint a származás nyelvi ismerete megismerhetők
az ölkészletük nyelvének tudományát, midőn bemutatta,
az ajeja nyelvnek viszonylagosan legújabb feltalálása: úgy a
származás adott a nyelvünknek történeti tárgyainak: úgy a
származás ismeretével megismerjük, lenyegesen eljegyző
a mára megállapított ölkészletük nyelvüket által, a gö-
zög-római mythos-künnel is felismerhetők ind hásonmáfa-
it teljesebb, eredetű és emeltője az elemzés tekintetéből
hozzájárhatók alakban."

Az őshagyományokat a valós közeben mára sokan felje-
mezték: inkább Müge legismertebb forrása, s mely hagyomány-
bil

6. világos, bolygói, siető, futó stb. és hogy ezek nem egyéb, mint
szóalkotás nevei a Napnak s az éjnek, vagyis hogy felbontjuk
íket egymájról mind hangtanilag, mind értelmen tekintet-
ben szóalkotás megfelelő módon a görög költészetben ezen így,
mint az ind. hymnokban, vagy legutóbb is az ind nyelvben.

Ha Homéros is Hesiodnál az isteneket appellatívumokból van-
nak tulajdonnévvel felbontva, az nem lehet tényleg a tudomány
mellett vagy ellent a mythológiát illetően; hanem az, hogy a fűny,
világos, bolygói, futó, siető stb. szavaink, mint napra vonatkozik, a
napnak s az éjnek oly mythológiai szerepet kölcsönöznek, mint a
kiseb szók alakja, vagy alakú látkonak, azt el nem lehetjük.

12. "Hogy jötték hozzák fel: ha nekem Uranost is a kámp-
köt Varrunát, így a hangösszetétel alapján azt találok, hogy e
két név azonos is hogy (szók. Varr = beföldni) annyit jelentenek
mindkettő: a beföldő, tudniillik a retét éji boltját, a sötétég."

A beföldő jelző csakugyan megvan Hesiodnál, mint az Ura-
nost az az egyet illető melléknév. Ott az van szóban, hogy a Föld
az Eget, az az Uranost sülte vagy nemzette, hogy őt, a Földet,
mindenfélől befedezze, betakarja.

Γαῖα δὲ το. πῦρον πῦρ ἐρεῖναι τῶν ἐσθῆ
Ὀυρανὸν ἀπεροῦν. "Iva πῦρ ἀπὸ τῶν ἀνέμων καὶ ὑπὸ τοῦ
Tellus vero primum quidem genuit aequalam sibi
Coelum stellis ornatum, ut ipsam totam obtegat.

Örönmósan maga Goldzibere is is ezt tartja keméi előtt ideben
helyen, főleg mintán Hesiodot népszerűen is megemlíti. De már Pott
ettől az azja számitástól el akam tenni az Uranos söt illetően ezek-
ben: Öp-aro, sowohl der Himmel auch als Heusferstes aufgefasst
werden oder vom Bedecken (s. wei) seinen Namen haben kom-
te, hallte ich nebst Öp-os (Erhebung d. i. Berg) aus Öp, öz (sich
erheben) entsprungen. Etymol. Forschungen I. 129. Fügelmint érdeml
itt Kailly, ki az Uranost a magyar arany-nyal nézi össze sok-
helyütt s a kivetkezéiben is: "Az arany sötök is ez a szöke
a szanskritban hírcsija és aranya, = arany, a latin aureum. De
jelent

jelent még egyet is a Veda könyvekben. Az görög Uranos csak f.
ez a szanskrit Aranya... Az Uranos söt tehát nem a magyar
Ura-anya, mint Strabóni tanítja, hanem Dochart szerint a Bili
uran = lux, perisa Jean s Aram, a sanskrit Aranya és Aruna.
Maga Herodot tanítja, hogy Cyprusba phoeniciai telepek ültettek át
Urania títeltet; s a keleti beföldőket arab és Syzo-Aram föld-
ről a görög mythológiába a történetek forrásában nyomozhatni."
A fogány magyarok vallása. 327-29. Itt tehát nem a beföldni igével
függne össze az Uranos név, hanem az arjai sötökkel ezon arany
magyar nével. Ha az arany söt így appellatívum, az ünnevelt Arany
nében igazi tulajdonnév.

13. "Ezen így a Daphne neve a görögben nem egyéb mint
az ind Athana, mely egy rézbe Dahaná-ból lett, is mely annyit
jelent: a fűnyes kámp."

Daphne is Dahaná közt négyes arany hangösszetétel, mint
a Daphne és Napné között. A mythos ez utóbbit igazolni úgyek-
szik, amennyiben a Nap vagyis Apolla Daphne delinkét oly eső-
sen ülteti, hogy vele találkozhassék, s Daphnet igen minden áron
Napun-vá tehesse. Ovid, Metam, I, 450-567. Itt már lelt magyar
szó vonatkozni a görög mythológiába.

14. "De azon anyag, mely fölött a mythos-kutatók is nyel-
vezet rendelkeznek, nem enged mindig ily kétoldalu azono-
sítást. Nyentse maga a görög vagy maga az ind költészet is
szóközt elegendi támpontot szolgáltatni a mythosi alak megérté-
sére. Hogy mit jelent e söt Apolla, azt ma már nehéz meg-
tudni, de ha ott látom, hogy Apolla Xanthos (sárga-)nak neveztet-
tik, vagy hogy a görög költő azt mondja róla: Delios (a fűny-
lő) és dykogenes (a világosságtól született): így látom, hogy Ap-
olla csak a Napnak lehet egyik neve."

Tehát az Apolla név a Napnak egyik neve, mert a Nap
sárga

*1) Herodot I, 105.

21. "de hogyan hozhatnák fel több példát? Hisz akkor mind-
járt le belene fordításom egész nevelésében Müller értelmezését!
Ezt mégis meg kell említeni, hogy az új mythos. művészet képi-
sége ezen figyelemre méltóan sem érte el, mintha Apolló
és Herakles jelképei, symboljai volnának a Napnak, Daphne,
Eurydiké a Thajárnak stb. Semmi értelme! E névvel, és szót még
kétször egyéb név, nem jelképezik a napot, a hajnalt stb. hanem
ezen új jelölés, megnevezte a tüneményeket, mint a megfelle-
nyezett vagy Latin név, ezen úgy mint Sol, Lux stb. Így érthető
az ember e mondai kifejezést akkor, midőn lezárul az élet
háttérrel, és az emberi jellem fejlődésének csak egy második
fokára az, melyen állva megfigyelhetjük a szavak eredeti jelenté-
sét és azokat tulajdonneveként, és azt, amit jelölnek, elő szem-
bevéve fogta fel. És ezen szemlése a mythos. alakok, és
melyek együtt egybeesnek a régi vallásnak is meg volt utra
alapja eljő alapja, a nyelvfejlődés egy jelentékeny mozzanatának
alk. összekapcsolásában: a synonymia alapjával."

Itt sok finomság mellett némi túlfogott hit is járhat. Apolló és He-
rakles, Müller szerint nem jelképezik a napot, hanem csak jelölnek
a napot. Ezt nem értjük mindenképpen, mert hiszen ami a napot
jelöli, az a napnak talán csak jelképe is. Meglehető, Herakles a
napot jelölő egyben is jelképezte is, de ez nagyon ^{hülyeség} ~~szöveg~~
a mythologusok. Itt még a Heraklesigle ismondhat többet nem ér-
tetik. s mert a Herakles a fénikkelhez nyugatra tartott, azért a
Herakles név a napot összekötötték. Hogy pedig a regi vallásnak
amondott kifejezés: regi volt volna alapja, belizomítás nélkül
bajos elhinni.

22. "A régi ember, midőn este a napot leldozni látta,
mikor sehem a tengereparton látszó víz látsa, hogy a nap a ten-
gerbe süllyed és nem sokára csután a hold fénye felszínük az ég-
boltozaton, e két tünemény közt okfejtési vázlatot képzelt.
A nap elbúvik a hold elől, mely őt lenyeli, víz alá bukkanik,
Lors

hogy elrejtse magát, a hold pedig üledik a tenger víz sime fö-
lött, míg vízszintől kifutadva ő a hajja helyét. Ugyancsak, midőn
a nap leldozik, a nappal tiszta kék eget világos sűrűben látja -
A nap hirtelen tehát a sötétiséggel és ipomja vesztését szem veszté,
ott van a víz a veszté égbolton, melyből a nap lepusztul is, melyet
most a sötétly nagy társasá foglalt el. És midőn reggel a vízá-
gosságot imént győzelmesezdek a sötétly felett, amely minthogy a reg-
geli megelőzi, annak atyja, Oedipus, melyé saját apját, Laios; és
midőn este ugyancsak Oedipus egyesül az alkonyattal, mely alkony-
nyest az új név, akkor Oedipus nőül veszté apja feleségét."

El már érthetően van mondva, de akkor látszik üdülési, amit
fontosabb kapott az új művészet az előbbi mythos-értelmezésnél, a-
kik saját megelőzést a régi világ emberére kármunkálták volna.
Az efféle állítások belizomításának elmutatása nagy adaléka ké-
szülék. És még halljuk a sötétly, talán igazolja az eddiget az
új mythos-tudományi művészet.

23. "Hogy Oedipus, Laios, Herakles csakugyan ezt jelölnek, amik-
nek a mythos-tudomány mondja azokat, az összekapcsolás nyelv-
vélősi alapon belizomítható, mert matematikusi bizonyossággal
van kimutatva, hogy ezen névvel csakugyan most nem jelölhetnek,
mint ezen ama fogalmakat."

Azon bizonyítványokat szerethük volna látni, melyek itt említve
vannak, de a megpendítésnek egyebet nem kaphunk. Ittasak még
olyasmi nem következék. Halljuk.

24. "A régi ember a mindig másnak köcsülményekbe
kerülő, és minden egyes tapasztalat alkalmával másnak leír-
tata és népszerűsége okot szolgálati napot, ezen időnyekben
és köcsülményekben képet másnak nével nevesi, és nem juttatja
még indokot elé, hogy tulajdonképpen csak egy alany van dol-
ga. Innen van az a szám- és nevelés név, az a gazdag synony-
mia, melyek a mythos tárgyait megnevezi. De a jellem fejlő-
désük történetében egy fontos fordulópont az, midőn a köcsülmény jelek
alapján elnevezett tárgy azonosága is az indokot elrejt. Amidőn ezen
ford

14. forduloront beáll. Orvostanul egy név magadtalék ki a sok közül, és megmarad általában neve a tisztelet, így hogy a többi név jelentése lassan-lassan kihalt az ember emlékezetéből.

Ez egy bizonyos leírásnak látszik, mintha a mythos alakulásánál az ember ott volt volna. Nyilvánvaló egy kifejezés sem meggyőzőbbek az idősebb mythos- tudomány: midperceknél.

25. "A synonymiáinkon ezen redukálására először azt, hogy ezen jelenlévőket nevezet a kéjféltől ember tulajdonnevekként tárgyalták, hogy midőn a hajnal számos jelei közül felkapta az Éost, Daphne, Eurydike, Euryphassa és még több Eury-vel összetett név, mely mind annyit jelent, hogy a mező (εὐρύ) fényű, tulajdonneve, személyneve lettek, és azon természetűek, mely a hajnal és más különféle kifejezések fog fenn genealogicus viszonyára változott. Mi kifejezést mint az, hogy Euryphassa anyja Heliosnak, hogy a mezőfényű hajnalból születik a nap; vagy hogy Eurydike Lanya a vízbeszűréselt Endymionnak."

Eurydike nehezen vonatkozik valahol a hajnalra; Euryphassa pedig csakis jelzője annak, s ha a költő a hajnal a nap anyjának neve, ez még nem mythos, különben még ma is mythos-alkotók volna a költők, kik a napnak rendszerint fényes jelző adnak. E joggal állnak a legelső költők is, kik ezen az ily név létezését mintegy festői szöveget juttattak. Tíológ pedig az, hogy Helios, a nap, melyet kezünk minden mythos forrásánál látszik tekinteni, görög szó ugyan, de aligha nem a bibliai El, többesben Elim, istenné görög műfajta vagy utánozta, valamint Olymp szint-ly a bibliai Elim többesnév névből van véve. Az ősi Olymposi hitelve ezen köztük alapulni, a maga Olympian istenével, melyek ily Elis-ben törtétek. A misztikusból kölcsönözött Helios-jele mythos görög képe közt azonban öffenés volt népe, törtéte.

26. "Az összehasonlító nyelv-tudomány ezen nevet mind magyarázta és a mythos eredeti magyarázatát kihasználva azon mondanai hivatkozott, melybe kerülve van. A trójai háború, az aegonantáz utazása az aegy gyarjant, az Odysseus kóborlásai és hám-

talán

balan kalandjai, a Herakles tizenkét munkája azon oly dolgok, melyeket mindennap látunk végbe menni az égen, ha a régi ember szemével pillantunk a magasba. És a régi ember csodállyal úgy is látta minden nap, és mythosában, mely nem akart sem mese sem bölcsesség lenni, hanem purita constanciája annak, amit és ahogyan élte, egyszeri életben öntötté ezen szellemét. Erakhoz kérsőbb, midőn ezen kifejezések érthetlenné váltak, képz volt a mese, és azt, amit Herakles mindennap véghez vitt, hogy megéli az éj szövegét, azt a mesében egyszer mindenkorra teszi."

Nálunk még a Herakles, Hercules, Heracles nevet Erekes-re is magyarázták, s ha ez állna, a Gaspar-ig szövegét helyesen ildősné a keresztetmet igé s ezzel nagy műveltséget szerjesztő Herakles. Philipp Buttmann in seinem Mythologus, Berlin 1828. F. 8. sucht die Wurzeln aller Religionen im Orient, und zwar in Phönicien. Die Wege, welche die Religionen gingen, sind die merkantischen, eine Anficht, zu welcher man sehr leicht kommt, denn was hängt in niger zusammen, als Agricultur, Handel und Cultus? Eckermann, Lehrbuch I. 18. Herakles, a legelső és legnagyobb hős, ezen azért oly nagy, mert a vallást, és az ezzel együtt járó erkölcsiigét, nagyjoggal terjesztte. Dabapította Elisben az Olympian istenével verseny az Olympi Zeus istene-té; s ha emlíve már, hogy Olymp any: mint Elim, azt is érdekes előhozni, hogy a Zeus név, melyet Platon kívül igen sokan a Sol Élek igéből származtatnak; a bibliai Eloah istennéből van fordítva, mely vagy Sol véleményezé szerint a magyar Éli (isten). Az Eloah végül álló ah nem törtéte a szóhoz; az csak paták function, mely oda kapadik, t. i. az a béni, ahol a zöld szó végül h beni áll, a nyelvi forrás szerint. Így a De hová istenné is saját éj Jehov valna Jehovah helyett, amint hozz e bibliai יהוה: Jehovah-t, illate közt, Tau alatt van is olvasata, amely szó a magyar Jó-nak yalicos (Jó) kiejtés. Egyezem szóva, Nitler is felkötés in szem és nyelvet a szóhoz, nem opthattak.

26. "A mythos ezen felfogása a magyarázása nyelvi szati alapsón keletkezés. Ator nem kell nagy philosophia, hogy az ember belátja, hogy oly neve, minők a mythosban szöveg, purta szó

nyelvi

16. szövegnek van leírása a véleményei, és még Krüger ^{az} hogy pontos
szövegy alapjáról nem fedezhetők fel az igazságok. Decept fel-
háza Indiában és Hellasban de azt, amit a nyelvész, a nyelv-
jelentésére nézve hívták hozott, azt a filozófia még sejtette és
reálisabban alapozta, midőn kimutatta, hogy a nyelvészet által hi-
tába hozott mythos - alkotás leírásával vége ezik sűrűsége formája
az emberi szellem fejlődésével, amely nélkül sem a nyelv alakulása, sem
pedig a gondolkodás későbbi formái nem lehettek. Ez igen pszichológiai
megalapítás, mely közelebb különösen Schlegel Steinthal-nak van köze
nagy érdemei,*) amint bizonyítja több a nyelvészeti művelet: is e-
melte ezen nyelvészetét mythos-tudományként hitelesítet. Ma már
keves lényeges és számbavehető újra pont létezik a mythos-tudomány
kezdésére nézve az illető kutatás közt. Az egész az, hogy némelyek
súlyosabb tíz engedelme a zivatarok, a villámok (Stb. Stb.) mint Mül-
ler és Kuhn, míg Angliában Cox egy tudós Reverend szócsonn ragaszkodott
Müller álláspontjához, melyet teljes tudományként írt két kötetben (***)
bíven kidolgozott és egy pár kézzel könyven megpépszerűt, sőt az isko-
lai oktatásba is bevezetett.

Tehát a nyelvészet is a filozófia a totum az az mythos-
tudományban és mythos-megjegyzési kénytelen. A nyelvészeti jo-
gokira van ez az, de már a filozófia, a modern filozófia,
ez a mythos helyesítés, értelmezés itt is az általános
mennyel igazodott a mai filozófia, melyek az az- és nyelv-
it nem könnye óphangra hozni. És vajon, csak a görög mytho-
gia mellett meredőn, hogyan lehet ez az a linguistico-filozófia
jeld. a tudomány, Gygáfolos, Typhon, sőt, és hogyan értelmezni
azokat? lehet vajon, sőt van is a mythológusnak is, saját filozófia

*) A Zeitschrift für Völkpsychologie 52. évf. 1. kötet.
**) Különösen Schwarz, Kuhn, Szeva és munkái (Der Ursprung der
Mythologie. Berlin 1880.) és Some, Mood and Stone (Berlin 1884.) valamint
az Revue linguistique által képviselt francia iskola, különösen Bréal. Ide
tartozik még maga Steinthal is.
***) Aryan mythology London, 1870.
*) Szóval a nyelvészet a nyelvészet a nyelvészet a nyelvészet.

ája. Meglehetősen itélte ide egy német nyelvész Krüger ^{az} hárca. De az az 17.
ist jenes starke Gefühl, welches alle Völker zwang, eine Gottheit zu glau-
ben. Die Phantasie kann es nicht sein, und noch viel weniger konnte
die Erfahrung beweisen, dass der Glaube an höhere Wesen und ein
ne vererbte unrichtbare Welt so unendlich fest in den Gemüthern
aller Völker haften; denn wer sah einen Gott? Eben so wenig ist aber
die Philosophie die Mutter des Götterglaubens; denn der philosophische
Gott ist ein zweifelhafte Wesen, dass es mit keinem Menschen in geistigen
Verkehr treten kann. So muss die Quelle der Religion eine tiefere
sein. Nicht Furcht, Entsetzen, Erstaunen über die räthselhafte Sprache
natürlicher Phänomene hat die Fiktion erzeugt, sondern die Reli-
gionen haben ihrem Grund in dem religiösen Bedürfnisse, das
glorien haben ihrem Grund in dem religiösen Bedürfnisse, das
im Gefühl der menschlichen Seele seinen ewigen und unwandel-
baren Sitz hat. Eben weil wir die Gemüther aller Völker auf ein
besseres Jenseits hingewichtet finden, müssen wir überall eine be-
stimmte positive Religionsentwicklung annehmen." Eckermann,
Lehrbuch I. 30-1. Ha Cox a maga is módosított az ifjólta is. Bevitte,
azt onnan inkább képezhette egy négy évvel, és bizonyára tud-
mányosabb módok, mint az ővé, és magis Mülleré is.

27. De a nyelvészetben való eltérés mellett minden jöve-
mythos-tudós az az igazságot a mythos-tudomány megdöntet-
len alapjának valija, hogy 1) az ójra mythosok nem erednek, mint
kezdésű szöveg az ójra fájnak a természetben végtelen mérték-
mindennapi tényekkel; és 2) hogy a mythosban előforduló neveket
eredetileg nem másként, mint régi elnevezései igen finom-
nyelven, és hogy emelje a többi nyelvnyelvi vonatko-
tározatok, és az ezek által magozott nyelvészeti módok által ér-
hetők.

Mindkét pont kitértet szorod, ha fel kell tértük leza-
labb azt, hogy Hellasban a felemlék indult vallási érzet már
függesztés is az ójra négy nyelvészeti saját hitelesítés teremtés.
Vagy, hiszen a görög ^{lényeg} a szócsonn vest hellenek általa is lehetnek
a magyar nyelv szócsonn vallásos népek, kiknek hitét legalább
répben magok a bekezdést gyöngök is elfogadták. J ez ottho-
ny

20. Sárkányt írt volna meg, mint Medusa nem sárkány vagy
kígyó volt, hanem a háson Gorgonok egyiké, ámbar mindegyik
tizen kígyó hajak helyett Persius aligba írta nem figy a perzsikak,
hite szem oda sárkánytak eigen, hol a Gorgonok laktak, Afrika
nyugati tájában. Salust. Jug. 18. ő menti meg Kephens leányát An-
doomedát, s a perzsik Kephentől Kephens nevé is írték. Herod-
dot. VII. 61. VI. Knobel, Völkertaf. 351. Afrika e perzsai a Medus is
Örming néppel buzdosak nyugotra, tehát alkalmasint mindkét-
nem nép törzse volt, s a Medus névből Salustianus az
afrikaiak Maury nevet csináltat, mely könyven olvasható Ma-
gusanak. Ugy látszik, a mythologia Persensia a mythologia vilá-
ban is történeti személy volt, mint hittegyjéül, mely öt Helles-
ban több város nevénél mondják, kivéte. Argoban születik
a Lajz által megkeresztet Danaétól, Argost pedig magyar va-
rosnak hívték a Rajzolatok e szavai: „Értelmű fogjuk, hogy
Homérosz jelölésével Argosa valóban Makar-vár... Makar-
vár le jobban, ha tudod, gőgög nyelven a Magyarok nevezetét.” §. 45.
52. - Midaszt írtatlag. ő Kybele fia volt, s ez istennő neve Anaxer-
onnál Kybele, mit dősiatam Kybaba-nak kell olvasni. Anaxer-
on 13. 1. Ez a Kibaba olyan mint Kamepól a kamengy baba,
azaz kibanga (helyrebb, kibabba), miszt Kamen baba. Kébi-
utaz. IV. 14. 46. 109. Aztán a Magyar nyel. hités: „Kibab, kibi”
vagy Kölen facagott kép, kibihoz, mely aini régi isatolban jön
elő, s melyet némelyek Kibab-nak olvasnak hitésan.

„Ezt nezmendván így titate
Hogy kibabot szeretete;
A piacon felikták,
Ez istennek hivattatá.
De mindennek farangsolat,
Ez nagy sörényi halál alatt,
Hogy ki mint jobban tudnája,
A kibabot ismádnája.”

Katalis veses legendája. Toldy F. kiad. II. l. E Kybelének egyik es-
sése

21.
neve Adana is meg Adam is. Gerhard, Griech. Mythol. §. 147. ez azt
mondjate a mythologik, hogy Kybele himnő, Mannweib istenség.
D.e ist ein Mannweib, ein Androgyn, entstanden aus dem Samen
des Zeus und der Erde. Eckermann, Lehrb. T. 197. Kybelének
nője neve Agdistis Strabonánál. XII, 5. e Parosias I. 4. 5. Ez mintegy
Agg-isten lehet, vagy Agg-istentő, amennyiben Kybele Mater Storcum
is, a hittegyiben. Ez istenső kü-horondal jelenik meg mindent
reigi ábráiban. Emel a fia schat Midas. Hyginus fab. 274. Midas
az Apollon is Masyas híftti veszem bida, ez utóbbi képe se-
gitt, s azist kapta a fiteket. De Masyapól irják: Die alte karische
Klage galt dem Masyas dem Masais oder unglücklichen Masy-
as. Seff, das Hidenth. II. 46. Ez a Masais nem manolana valamit,
ami eidekes volna, mikor az anja Diagos, ott Diager volt a
Vollmer, Wörterbuch d. Mytholog. Masyas alatt. Ha Masyas mellett
állott a jobban Midas, a ketti ekeon volt talán. Igen valószínűleg
Midas, bármily monda utján kapta a személyteket, mégis szintén
Midas, bármily monda utján kapta a személyteket, mégis szintén
historiai egyéniség volt. Fehér a karé góféte ekeon volt sző, s a
Klar népeket málok Makar-nak olvasik, Symononál. Knobel
ih. 98. Meglehet azonban, hogy a kibiéi-kapendi képből mythologik,
mint a maik is toparak Midast a nagy hititrik ille; de mint az
icás mondja, ab initis non fuit sic.

30. „Mare Schwarz* is nagy figyelmességgel figyeltet fordított
a mythos-tudomány ezen köldijére; de amennyiben ő egy képsől csak
a hellem is gemán mondakörből midul ki, az képsől az állat-
képzés is csak egy képletet veszi fel, csak némi elemek
latéja felhírti de Gubernatis kiméti tanulmányainak, ne-
lyeben nem az az anja mythosban eliforduli állatok valam
kelétebe vére, hanem melyek még anja körön til is némi oda-
mutatásból jelölnek. Így jeld. hogy egyben ne említsek, a magyar

*) Ugyezeg Lex Mythologica elő nagy figyelmességgel
neje

24. Igen sok, sőt mondhatni a legtöbb nyelvben a helyhatározói szavak kapcsolata az is, hol idő meghatározásáról van szó. A finn Kausi például, mely időt jelent, eredetileg út, irány értelemmel bír, mint ezt Prudenaz leírta. *)

A Kausi helyen talán jelölés a magyar hol is, mely helyet jelent, de néha időt is, péld. az ily kifejezésben: hol én, hol te, de mindketten helyre juttat. Aztán a hol közelebbi összehasonlításra az oly határozói szavak hely a mely-lyel. S az egyik nyelvfelettlebb az a nyelv, ki, hogy amint Humboldt akarja a pronomina a hely fogalommal néha a magyarban is összehasonlítja.

4. "A magyarban előtt, után, -ig, melyek a térbeli irány és határ megjelölésére szolgálhatnak, egyaránt kapcsolhatók az idővonalhoz ugyanazon oldatának megjelölésére stb."

Tehát a tér és idő kategóriája eszerint egyidő fogalmak?

5. "Külföldön pedig a sémi nyelvben tapasztalhatjuk, hogy az időjelölő szók majdnem csak mindig is térbeli viszonyokat jelölnek eredetileg. Sam (ott), kifut (előtt), acharé (után) a héberben a tér fogalmáról, melyet eredetileg fejtünk ki, ahonnan az idő kifejezése is."

Megint egyszer az idő és tér fogalma a mondott és kiált helyen; most bizony volna befolyásolva, hogy "eredetileg" hibében valamely szó inkább térrel jelölt volna mint időt. Legalább Kronos és Ég, az idő és az időse éntik már a népek, és őt mondják az istenek - emberek örök atyjának.

Αἰὶθάτος, πατὴρ ἡμῶν καὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἰστέον, ἡμῶν καὶ ἀνθρώπων.

Orph. XIII. hymn. Igen, Kronos Hefiodnál Theog. 493-497. a Téli és Égtől, tehát teret foglaló lényektől származik, de épen, min-

*) Magyar nyelv 1875-76. lap.

vel az idővel, magával hozza az időt is. Így látható, amely gesztus kezdődik a tér létezés, ugyanakkor kezdődik az idő is. A ma fő-
létesz szemek mint fogva foglal el bizonyos tér és kezd meg az É-
lekedést.

6. "A arabban van erre egy igen érdekes szó. Bejna jedej szót jelent, amit feje: két keze közt (valamint). De a tér fogalom kifejezésére kapcsolhatók ily egyezés értelemben: előtt; péld. Kuntu bejna jedej al-melik, a király előtt voltam, álltam. Mivel a már most az, hogy az arab nyelvnek elég klasszikus szövegeiben is (péld. magában a Koránban) találkozunk ily kifejezéssel: bejna jedej al-aman, az vagy amag idő keze közt, azaz előtt. Ily példákban az ember legközelebbi létezője, mely másodlagos szerepe van az emberi szellem kifejlődésében az idő kategóriájának a tér kategóriája mellett. Az idő, midőn azt az ember megéltől birtokos, a tér szempontja alatt fogja fel. *)

Az arab példák homályosabbak voltak, mint a tér és idő egy-korúságának fogalma. Ily homályban nem fogunk szövegszerű mozogni, azt gondolom, a mythologia sivatag orszáiban.

7. "Legnagyobb lélektani jelentőség az, melyet a mythosban ék-
lehetünk. A térben való megkülönböztetés a mythos-alkotás fo-
kán már megjelent. Azon nagyra emelt mythos kifejezése, melyek az éuró-
vet való illetéktől eredtek, feltételezik azt, hogy a tér kategó-
riája a mythos-alkotó ember öntudatában kifejlődött legyen, míg az
időben való megkülönböztetés még csak fejlődött ki az emberi öntudat-
ban. Ezek így érthetők meg azt, hogy a mythos a hajnalt nap a nappal
anyjának, majd pedig leányának nézi. De még régebből már az állat,
hogy a mythos a kitaláló tüneményeket egymással való viszony-
ba hozza, mint anyát-leányt, testvéreket stb. az egymás után való
következés kifejlődésének szíri vannak megadva és sőt az együtt az idő-
ben való elhelyezés legelső alapja van levetve az emberi öntudatban.

*) A német Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes.

26. Az egymáshoz közelebbi tünemények t. i. a causalitás szempontja a-
latt Szekszárdnak egymás mellett az emberi tudatban, és ezen causalitás fel-
fogása az, mely az idő tudatosá válságát előképezi."

Minthogy a nyelvünk egymáshoz közelebbi a fény és idő fogalma, még-
is a filozofia, a lélektan, a filozofia csak keveset válságosnak be-
a hittege ezekben a vételek közöttük. Ezekben úgy látszik a the-
oia csak az előtérrel, talán nem is valami eredeti vagy sokáig hat-
lott elmével dolgozta. Ez az új mythos-vételek: módok ed-
dig legelőbb egy fényfogást sem vetett oda, hol a Kyklopsokról, Hek-
tonchirékről, Prométhéuszról stb. tudomást kaptak az emberi élet.

III.

Mythologizmusok -

(Kézirat, aug. 20. 1875.)

Közös, aug. 11. 1875.

1. "A mythos-alkotás, mint nem hiába hangos-
lyoztuk, az emberi nem lelki életének legelső foká, legal-
sős formája azon lellemi működésnek, hogy az ember a lelkület
saját énjét megkülönbözteti, és mint tárgyát helyezi sa-
ját öntudatával szembe. A mythos-alkotás fokát, mely
a nyelvalkotással egyetemesen nem első, még semmi más foka az
ember lellemi fejlődésének, sőt igen ezen foka az, melyből még so-
ka a fejlődés hiányzik, midőn a mythos mindig más-
-máj alakban lép elő az emberi szem fejlődésének mértéké-
ségeit. A vallási és nemzeti eszme eredete a mythos ki-
velésből indul ki; mindkettő a mythosból veszi eredetét.
gondolatokat vannak le, de magok sejtésül megint új egy-
vel határozza a mythos fejlődését."

2. "nem mondják e szó, mely kezdett létezni az em-
ber, s hogyan partant ki a lellemi működés első sikeres je-
dig ezt a szintet első valóban hallani és ha lehetne tudni a
nyelvalkotásról alig lehet szó, igenis, annak első megismeréséről,
míg az ember, ember lenni nem kezdett. Az tehát az első kezdés,
de erre nem felel meg a mythos tudomány új módszer, amely-
ben ezt eddig láttuk. Talán nem kellene tudomány hírnél hang-
cséiben is a bibliai. Ennek végül kútfő nem foly az emberiség
lellemi eszme sem tehetek a filozófiai rendszerek oly általános
habozásai mellett, ott legalább volna bizonyos alap, mely az ember
eredetéről biztos eljuttat enged alkotni. Így aztán könnyebben alkothat-

*) Max Hader írásában volt ezen igazzal; utána legelőbb
Schelling adott neki kifejezést: Beinahe ist man versucht zu sagen, die
Sprache selbst sei nur die verblüdete Mythologie, in ihr sei nur in ab-
straciren und fremden Unterschieden bewahrt, was die Mythologie noch
in lebendigen und concreten bewahrt. Einleitung in die Philoso-
phie der Mythologie. 52. l.

nánk képzeteit, noha még ekkor sem kifejezést adtak a ra-
tionalitás törvényeire elött, a nyelv, lellemi eredés, mythos ered-
tével. A mai bírákat kiabálhatatlan ingoványban halmozot, és o-
da is vezet a rá hallgatokat.

2. "Ezen kultúr-történeti igazság egy gondolatom elég világos
céljaitól volghat azon fejlődési sémáinak, melyet az ügye-
vesett politikai iktóbar. élen a tág pillantású Comte Agost, állított
fel mint megfoghatóan szemléltet az emberi nem fejlődése
történetének. Legelőbb időben még a Comte legnagyobb tanítványa
és utóda Littre Ernest fejtegette ezen fejlődési sémát az em-
ber lellemi fejlődésének valamennyi nyilatkozataira és irányain
kezeffél, is Neimerepágyban, hol a positivizmusnak nem akadt
híve; Twisten Károly foglalta össze eredményeit. *) Ezen fej-
lődni sémá minden abban áll, hogy az emberiség három fejlődé-
si fokot megy kezeffél. Előbb világnézeteinek a vallási feltételek ad-
irányt; egy második fokon a vallási álláspont kritikátlanfogat
a metaphizikus feltételek (vagy máskéint a preisztikus) váltja fel; míg
az emberi szemmet évezredek selygéséből a positív vagyis tudomá-
nyos kifejezések és tapasztalatokon alapuló feltételek szabadítja fel."

Csak egy lépést sem halad sem Twisten sem a philoso-
phia a célba vett tör határaitól befelé a szűkebbbe. Minth-
egy elpáditos áll meg az elött, s ábrándosba esik. Milyenek
a "positív" vagyis tudományos kifejezések és tapasztalatok?" Híven
a positív a főntöbbségi tömeg szerint Comte és Littre rendszer, mely
a metafizikából indul ki; Twisten és Goldzher szerint pedig
a tudomány véleli a positív utat. Nem zavart ez? Itt az
emberi szemmet hogyan, melyet szabadított meg szabadítja fel

*) La science sans point de vue de la philosophie. Paris, 52. l.
*) Die religiösen, politischen und socialen Ideen der städtischen
Culturvölker und der Aegypten, dargestellt von Carl Twisten, herausge-
geben von Prof. Dr. Lazarus. Berlin, 1872.

4. évezredek levezéséből a politikai vagyis tudományos kifejeletlen és tapasztalatos alapú feltevések? Az a kifejeletlen tapasztalatok látképe az alchymia fogásaihoz, mely hitvány fejeletlen az anyagot igazt a világ-
nak; s az a tudományos tapasztalat? No de ezeknek, ha mire egy-
kez ide értünk; talán hiba is, a kivételhez bitor eszedmít-
nyeket még eljeteren grammba venni.

3. "Egyen eltekintve ezen schéma egyéb belső gyengéitől, azt látjuk, hogy olyan szellemi fok van annak élése helyes, mely az emberi nem lelki fejlődésének egy korszak, Comte és követői által felkintetbe sem vett, korok által van megelőzve: a mythos-alkotás kor által, melynek számára a politikai iskolának helye nincs. Az emberi nem nem kezdette meg azokat lelki életet, hogy transzcendentális elméket foglalkoztasson, hanem hogy intan-
data elé hozza, lelke elé jelenítse a külvilág legközvetlenebb, mindenki által látható tárgyait és műveit, és ezen intan-
data jelenítésnek legelső formája, mint láthatjuk, a mythos. Ezek lassú menettel fejlődtek ebből a vallás, és ennek is csak igen
késő foka az, mely az érzéki tapasztalat alá nem eső dol-
gokat foglalja be körébe. Comte rendszeres emel-fogva hajtó-
gást szenved az újabb ölkékapontú mythos-tudományon és
vallásfőrténésen, amint ezen nevezetes filozófusnak ezen a val-
lástörténet contraválata képezi leggyengébb oldalát. Még legpa-
gyobb lépés is e Comte által behozott újnevezést po-
litikáinak is be fogják látni, hogy nem egyéb mint mérése
filozófusok a historia mentének, ha az ember az ökor
végére teszi a monothéizmus keletkezését, midőn t. i. a ró-
mai birodalom romjaira a katholikus eszméje épült."*

Comte a monothéizmust ezt így nem állíthatta; ha
tette, az új áráig elterjedt polythéizmusgal szemben tette.
És még akkor is eróda volna politikáitól, aki mindenestől

*) Lásd: Cours de philosophie positive. Kiad. Lüttich E. Pa-
ris, 1869. V. kötet.

számba vette a héber monothéizmust, noha Israel fia is nem
egykor vitettek az istenezzég dogmája ellen. Különbözöl
is nagyon bizonyos képe a historia előtti ember fejlődéséről,
holott, ha eltekint a politikáitól, amint hogy el is tekintett
a kifejeletben, sem is sem vezérei nem voltak jelen a his-
toria előtti mozgalmaknál.

4. "Ha a mythos-alkotás az ember lelki életének leg-
legelső fokát képezi, így nem lehet az követelőn csupán csak
az őse fajja. Itt midőn látjuk, hogy lélektani szükség, hogy
a mythos-alkotás intant midőn csak bizonyos körből vegye
tárgyait és hogy bizonyos módon és meghatározott irányban
hason zee a természet műveinek egymáshoz való viszó-
nya: így adva van egybeesés az igazság, hogy a mythos-
alkotás anyaga is midőn nem csupán az őse fajon belül
azonos, hanem közös, tulajdon az egész emberiségnek. Nem
mint az emberi család a lekor kezdett volna a mythos-alko-
tásához, midőn még a különböző ethnographiai fajok nem voltak
volt el egymástól, mert az ethnographia és történet jobb eszed-
ményei *) bizonyossá tették, hogy a nyelv és emel-fogva a my-
thos is csak a faji élet bizonyos fokán keletkezett; hanem
oly eszedmében, hogy megelőzve azt, amit senki kétségbe nem
vonhat, hogy a szellem fejlődésének főeseménye, a lelki élet
felsztelei az egész emberiségre nézve ugyanazok, nem pedig az eth-
nographiai fajkülönbség szerint különbözök: kell, hogy ugyan-
azon mythos-anyagban találkozzunk azon egyszerű neptörzsek
között, melyeket egy jobb kifejezés hiányában sokan jog nélkül te-
rmiának neveznek, és ugyanazzal a sem, neptörzsek, mint
a mitgen élők képe az őse népek gazdag mythologiájá-
ban." Az utolsó periodust helyesli azon szempont, hogy az őshagyó-
mány közfőrtés és általános volt a szellemi fejlődést illetően,
amely

*) Müller Fiedrich, Allgemeine Ethnographie - Péc, 1873. 33. l.

6. amely őshagyomány lényege, míg részleteiben is. Míg az első könyvben van leírva. Ha Eolárisban van a görög mythologia forrásait a fenségt fogja átírni, valójában igazat adand ez egyben a jegeket. A magyarság és a görög mósda. Ezt tradíció, mivel a görög nyelv.

5. " Az újabb mythos-nagyvárakozás nőkre kerdeműegői, Ezen igazsága még nem lehetett tekintettel, mert elég munkát szereztek nekik a közelebről az arja népek egész nagy száma körébe. És azon körülmény, hogy soká elhanyagolták az anárja mythosát ugyanazon szempont alatt némi, amilyen az arja körön belül vált általánosan uralkodóvá, igen sok téves feltételest engedett átöröklődni egészen a legújabb korig."

Helyesebb ezek, amennyiben a világtörténet legmélyebb feleket, az őshagyományt, nem jutott epökre, mert talán nem is jutott epökre. Míg az adatok kezdve, átváltásukra azoknak, kikről a közelebről is van.

6. " Ezen téves feltételest köztö a legnevezetesebb, és az is csak az egyet akarom itt kiemelni, azon népet, mely a dualistikus vallási formára nézve uralkodik. Majd csaknem általánosan el van ismervé, hogy ezen dualistikus vallási forma, melyre nézve különösen a perzsa dualizmusból született kiindulni (Ormuzd és Ahreimán), azon morális probléma felvetéséből eredt, melyre a rossznak, a bűnök stb. eredete vizsgálható alkalmat, és ilyenkor rendszeren el szokták használni, vagy pedig egyáltalán véve kétségbe vonni azon bizonyos népekkel, hogy a dualizmus nemcsak oly népekkel nézve találhatók, minő a perzsa volt, hanem találhatók igen gyakran a szellemi képesség oly alacsony állású és még a természet állapottól alig kiemelkedő törzsekkel is, minők az Agongjui-törzsek, Hottentotok, Khondok, a Loangot és Nyugat-Afrikai lakó törzsek. *)

*) Ezen a dualizmus Ormuzddal és Ahreimánnal, valahogy mégis összekötött a moralizmussal, hol a jó és rossz harcra mutat.

*) lásd: Tylor Edw. Primitive Culture. London, 1872. II. 287. l. k.

végig tart, míg akkor még csak a jó győz. Aztán Ormuzd és Ahreimánnak megfelelően Elohim és Jehova két istenség, amelyeket a mythos-alkotók Hönnymen, egymással ellenfeleibe tettek, e két bibliai istenség legfőbbje Ormuzd és Elohim a szentizotoban, és nekik majd mindent oda tudatuk a jó és a rossz, amennyiben Jehova-Elohim híre-tekta nélkül egyik sem tud lenni. Áyadā kai kakā, Ἰωὴ kai Ἰάωρος, ἡρωεία kai ἄλωρος παρὰ Κυρίου Ἐβραίο. Siedh II, 14. Ἰοῦβ 1, 21. A végjelenszél elegendő mondan az újírókhoz, mely a rosszat a jóval, a halált az élettel leggyűlöli. 1. Korinth. 15, 54-57. Ez az ἠποκατάστασις.

7. " El köztö továbbá tekinteni attól, hogy az, mit a perzsa dualizmus márc abstractabb általánosságban mond el, azt konkrét körhatoltságban felszámoljuk mindazon népmondákban, hol a két tehető, rendszeren ikestestvő, egymással elleni harcra és az egyetnek győzelmére a másik felett befellettetik el; egykival el szoktak tekinteni a dualizmusnak, melyet csupán csak a valóság szempontja alatt fogunk fel, mythos eredetéről és háttéréről. Mert mindenben dualistikus feltételest a maga nem más, mint azon thema, melyet a mythos ezen vagy azon változatokban mond el, hogy a két tehető, a nap és az éj, a nap és a sötétség, a vidám és féltő és morogó éj, és a komor, zivatagos, setét éj, mindig azon pariádalt, mely az ember lelkére a legközelebbi hatott."

Azt gondolnunk volna az ember az ikestestvőknek dualistikus viszonyba hozatalánál, hogy jellel ugyanint felhozhatók majd Kain és Abel, Romulus és Remus, Astila és Mada. Ez nem történt, s mi csak igen Gajosan tudnunk elfogadni a finitív elvételét, mely a nap és éj stb. lények ellentétéből keletkezteti a dualizmus elvet. Ez a nézet, amily élesen van kifejezve, alkalmas arra, hogy az egész mythologiai új módfelek gyarabba vegyük. A görög istenek házasága is dualizmus.

8) " És maga a perzsa dualizmus még dogmaticai hűvelgén is átsu-

giz

8-gyacsoztatja mythosai eredetét, midőn Ahuramazdát (Ormuzd) öltözteti a nappal, a világossággal, Ahromainyust (Ahriman) pedig a sötétiséggel, az éjjel, úgy hogy a perzsa dualistikus hitvilágzatának kétféle szemlése, az Ormuzdfelek és Ahromainfelek apróint csoportosulnak, amiket vagy a világosságot vagy a sötétiséget szolgálják. *)

A világosság fia és a sötétiség fia a Bibliában is megemlíthetők, azaz az a napra és éjre vonatkozóan. E sötét lényekben a jó jellege a világosság, a rossz vagy bűne a sötétiség. Ján. 3, 18-21.

9. "Hogy mely hamis itca hirdetik az elmélet feltalálóját, kik a dogmatikus dualizmust nem szemlélik mint vallási továbbfejlesztést a mythosai alapfeltalálójuk, azt leginkább láthatni azon férfiaknál, kiknél jobban senki sem tanulmányozta a parzsiszmus és az exáni régiség részleteit, Spiegel Fejjes Erlangen tanáránál. Ő az exáni dualizmus must csupán csak dogmatikus jökön kapja fel, és aztán még azt sem tartja bizonyosnak és kétségen felülnek, hogy ezen dualizmus az anya faj közös világnézetéből ered, "minthogy a Vedákban egész hymnusok találhatók, hol a sötétiség mint a hajnal egyenjogú testvére van feltalálva, anélkül hogy allentitív természetük említetnek." Ezért Sáni befolyást is enged a perzsa dualizmusra annál is inkább, minthogy ezt eddig csupán csak Babylonra és Exánra nézve lehetett kimutatni. **)

Igen jól esik, hogy a földgömbre nézve által annyira dícsért, de amelletts elve miatt gáncsolt Spiegel tanár nézetét a mitnek is találkozik, amennyiben ő is feleltér a héber vallás adatait rendszerbe. Ha mégis jól értették a fentelbi szöveget.

10. "Valóban valamennyi mythosai formák között leginkább ezen hárcokon, melyeket testvéris testvérek, férj feleségével vé, szemléltetik a mythosai szempontok és a mythosai világ azonos voltán a legerőteljesebből fajokhoz tartozó törzsek és népek között." Jan

*) Ennek részleteit most legjobban átérthetően találhatni Spiegelnél, Evangelische Alterthumskunde. Leipzig, 1873. II. kötet. 20-140. lap.

***) Exan. Alterthumsk. 19. lap.

Tartunk tite, hogy ez megint a napra és sötétiségre akare vonatkozn. Látluk.

11. "Régi időkben - így beszél az eskimó mondta - egy nagy eskimó híditi oly nagy hatalomra felelt, hogy az éjbe is repülhetett. Gy alkalommal egyszer huzát is, egy inos leánykát, magával vitte, és azokéül egy kis tüzet, melyből aztán a napot csinálta. Holten ideig teljes öphanglatban élt a két testvér, de később a fivér kegyetlen jószágokat vett fel, és kitégette huzát. Eleinte az nagy hiélemmel veszte bájja azok módorát, míg egykor hamar tüzet vett huzára, és egyik oldalát meggyereztette. Szépsége nek ezen szerbitalára felbőszült a sötét leány, meggyereztette bájjától és holddá lett. Azóta üldözi kezdte őt bájja, és üldözi mostan is. - Kivonat a mythosai feltalálójának ezen eskimó felőlétől, mint amelyet az anya mythosai találtak; az t. i. hogy oly két természetű természet, mely egymás után következtek közrelelnek, és melyek közül egyik kizárja a másikat, azt mondják, hogy a testvér kezeli a testvéret; az egyik szerelmezzel a másik ismét, hogy ez kitér a másik elöl, vagy hogy az egyik együtt ségít üldözi a másikat. Mondják ezt a napról és hajnalpérről vagy szüneteltől, a napról és holdról stb."

Nem tartjuk a kivételnek, vagy inkább a felvett epiméneket, melyek az eskimói felőlétől való folytonos érvelés. Más példákat vártunk, nevezint az anya mythosai. Az eskimóknak közt, kik a fivér eskimóval testvérek, lehetnek, mint a fivérnek nek ideak, kitértük; s a kitérték sem nem mythos-alkotók mindenkori allegóriáikkal, sem nem képzelmek képzelmek a mythos-alkotóknak. Onelk minden szabad a nagy világból felvenni, részei érthetők. Ki fogja Arany veszté építési mátra mythosai vallani?

Sáni sötét az éj,
Dühöng a déli szél;
Jó Prudavir magas
Tömjén az északon
Gyilkosok élesen...

12. "Ezen oly egyszerűen látszó feltevés az arája mindá-
 kat illetőleg, bármennyire is folyjon az a mythosnak fogalmából,
 mégis csak a legújabb idők szelleméje, és az ide vonatkozó ker-
 tatólok eddig is csak meggyőződés vannak még, mert teljes feldol-
 gozásukat meg kellene előznie oly óriási mythos-kincs feltáratás
 gyanúsának, mely az Arák nem arája világ összes műveit és vad
 népeit és törzseit ölelni fel. Az e témán való kezdeményezés,
 vagyis inkább azon eszmé meggyőződése, hogy a tuzani (nem
 szivesen használjuk ezen hibás kifejezést) mondat is csak azon
 irányban magyarázandók, és csakis azon módjával tárgyalan-
 dók, amely az arája mythosjal szemben jött előszörre, az u-
 tolsó három évtől való, és kétszázötven két fejezetben. kik
 ugyanazon időben, így láttak, egymástól függetlenül dolgoztak.
 J. i. Müller Miksaé, az összehasonlító mythos-tudomány kücsök
 oly könyves eredményt szerzett tudós, ki e kérdéshez inkább
 sok oldalról, mintsem gardag apparatusal rendelkezve jól legu-
 jabb könyvében, "Bevezetés a vallástudományba,"*) egy oly könyve-
 ben, melynek sok hibája mellett, és dacára annak, hogy felel-
 tes, pietistius magatartása által oly nagy távolágban állt ezen
 néző tudós előbbi könyves munkálataitól, egyik legnagyobb
 érdeme az, hogy a tuzani mythologia egy jó egyháztól a leg-
 távolabba eső képviselőjén (eskimó, hottentott) mutatja ki a my-
 thos: szempontok átvonulását."

Müller műveit nem ismerem, de ha " az eskimók és hottentottok
 mythológiáját összehasonlítja az arája és tuzani népeivel, jogunk
 van oda gondolni, mit jelent. úgy beszél az eskimókról és
 hottentottokról, hogy azoknak vallása lényegében szorosán ösze-
 vág a bibliai ószudopitáéval. Die Traditionen. Müller pietistiusa
 talán teljes érdemre nézve az öt gyanús filozófusaitól?

*) Introduction to the Science of Religion. London, 1873. De van
 fordítva németre és franciára. A fentebb eskimó mythos-jelölés
 e munkából van véve, 382 l. angol ered.

13. "Müller mellett egy fiatalabb angol tudós, Fiske, ki magát "
 a nagy méltó tanítványának valja, ugyanon kezdésnek kezdés
 egy esszét: "A barbár világ mythosai," mely esszé-gyűjteményben
 (A mythos és a mythos-alkotók) foglal helyet.*) Fiske egyik a-
 nyagtól indulva ki mint Müller, ugyanazon eredménnyel jut. Drin-
 ton, amerikai tudós, 1868-ban az amerikai népek és törzsek mon-
 datát gyűjté össze, fájdalom, tudása nélkül a más akkor arája témán
 megalapított mythos-tudományt (Mythes of the New World; New York,
 1868). Drinton gyűjteményéből kölcsönzi Fiske a maga adatait; kar,
 hogy mint a mythos-tudósok angol részének egyáltalában, a here-
 lépésnél inkább csak philológiai oldalát állítja előtérbe, míg más
 észere az iránt, hogy lényegileg egy pszichológiai törvény az, melyek
 valószínűsége mutatja ki, ha arák, vagy bárhol tartózi népek mytho-
 lainak azonos szempontjait keressük fel."

Müller és Fiske a fentebbiben kétszázötvenbe lévén Carolina
 gyűjteménye kezdenek leírni, vagy inkább felírni az népekét nagyon
 is egyoldalúnak képződnek nyilvánvalóan, midőn a pszichológiát állít-
 ják a mythos-alkotás élére. E tudomány na sem terem egyelő-
 hitet, de még hasonlít sem mindenkör. A philológiát, mely fentebb
 csopakra van, nem lehet felcserélni a hitrege-teremtés leírataik
 szeméi elő, és talán tanácsos volna pszichológia helyére a psy-
 chológiát, melynek annyit csak nélkülözhetetlen segéd, emelget-
 ni. Hiszen az a daczal hit, melyet megelődnek nevez a világ,
 valami oly gyanús, mely a természetnél is másélnék való,
 és hangokat ejteget ki a psychologia híve nélkül. E tekintetbe
 juthatnak az egyiptomiak, és azokrak kifejelete a levezető,
 legelső nyelvet illetőleg. Herodot II, 2.

14. "Müllerrel az amerikai és egyéb józan osztályozásnak se-
 kesen még alá nem vetett nyelvi összehasonlító ismeretnek,
 még nagyobb helyre haladnia volna nézve, hogy az összehasonlító

*) Myths and Mythmakers. London, 1872.

előzőekben lápták fel a hirtelen nyújtott abrahámat, mintsem kin-
 vartatos lett volna, és önkényes hypothézisek által oly annyira
 megzavarták hitelét az ilyen tanulmányoknál, hogy mai nap
 különösen Németországban már változtatva fogadják minden ki-
 séreket a Renan által megnyitott téren, és a régi iskolá-
 nak szűz empiristái már fel is találták a magukra törő
 hypothézisradíkat számára a „léleklátó”, Gaiforscher qingnevet.”

Itt önkényes hypothézisekről folyt a beszéd, pedig ugyan mi
 is lehet Müller, Fiske és Goldziker új nézete hypothézisnél en-
 gyeb, ha mindhárom nem is jelölik azt talán önkényesnek.
 Maig legalább nem látnék axiómát, hanem inkább csak prob-
 lemákat. Halljuk csak, hogy akarja Renan.

3. „Renan ugyanis, abból kiindulva, hogy a sémiket egy-
 zésről és az ájékat másképpől egymástól lényegesen különböző sel-
 lemisény jellemez, fel is állította nagy vonásában azokat a hazugs-
 gokat, melyek szerint volna megítélendő és igazolható azon kü-
 lönböző ismételtségek világtörténelmi fellépés és működés, mely határozott
 szint kölcsönöz ezen két faj képviselői: hitvesi seregeiknek. Fel-
 állított olyan általános jellemzőket, melyekből mindenki, ki
 foglalkozik az új népszociológiai megfigyelések iránt, első pillantás-
 ra meg fog győződni, de melyekből, ha azokat a részletben i-
 gázolni akarja, legalább is azt fogja mondani az alaposabb
 vizsgálás: ha akarom venni, ha akarom nem venni.”

Itt hát Renan midfere el volna itélve. Azonban nagyon
 elegendő volna tudni, hogyan tudná védelmezni Renan a maga
 eljárását, és mit mondana Goldziker új és elviekosainak új
 mythos-tudományokról.

4. „Ezen problematikus voltát az így általános jellemzésükkel
 melyek nem töltöttek a részletkérdésekkel, leginkább akkor
 látnak be legjobban, ha két tudóst látunk ugyanazon feltételek-
 közt

ből kiindulva, de ellenkező eredményhez jutni, amint az azon-
 pelda mutat fel, melyet itt dr. Form tájékozása vezet fel ak-
 rakhoz.”

Goldziker új nagyon bizott. Renan ellenben is, a maga hypo-
 théziseinek orthodoxiájában. És itt bizodalmasan nyilatkozatai min-
 dig védekezőknek kezdnek lenni. A magyar Goldziker megmutat-
 ta eddig, hogy rokonságnak mégis beletekinthet felvett tárgyba;
 a francia Renanól nem mondhatunk még a mythologiai szem-
 pontból ítéletet. Talán kivételhezük még orra is alkalom.

5. „Renan, amint kijött ímet lép állatunk ez oldalról
 közelebb foglalkozni vele, abból indult ki, hogy a sémis faj lénye-
 gesen monothéistikus életével van felruházva, míg az ájé népek
 a polytheismus felé bennük hajlandósággal. Ez Renan szerint annak
 van, „hogy az ájé népek a természet tárgyat és természet-
 ket azok sokasága és különfélesége szerint szemlélik, míg a
 sémiek a természeti tárgyak világtörténelmi különféleségét az egy-
 ség szempontjából veszik látköz elé; amott a sokaság sőt-
 tunkja az egyiséget, itt az egyiség önkénye a sokaságot.” Ezen té-
 tel sokan úgy tekintik, mint a tudomány megújíthatatlan
 dogmáját, amelyhez még kétségtelen forrás, és Renannal együtt
 hajlandó a kivételről beszélni magukévala lenni:

„Mintán a tudomány, lényegénél fogva, létköz a tárgyban
 megkülönböztetni és elemezni az egyes természetférfi formákat, és
 az egyiséget abbólépeve felbontani, alapos analysis folytán a ter-
 met egyiségben felismeri a különböző lényegiséget és elemeket:
 Emélfogva a tudomány csak ott fejlődhetik, ahol a sokaság
 és különféleség iránti fogékonylag más instinctív meg va-
 gyon adva; a tudomány tehát ugyanazon feltételek alatt
 keletkezik és fejlődik, mint a polytheismus, és pedig csak az
 az ájé, mint a jeat exochin polytheistikus faj keletkezése
 folytán. A monothéistikus sémis faj, mint hogy a különféleség iránt
 sem

16. Nem öptőne sem észleke minden, nem tudományos faj; a tudományos történetében nem is említhetett közre kezdeményezőleg, mert egyesítő öptőnél fogva nem ismerhette fel a természetben a különféléseket és törvényszerűt. Sőt a monothéizmus légkörében a természetet valódi megismerése nem tevénytelen volt, mint egy általában véve öntudatos, tudományos ismeret csak polytheisták világnézetét kélikéjékepen léphet fel."

"Köülbelül így Renanék."

Ha csakugyan ez Renan hite vagy tudománya, akkor vagy maga is polytheista vagy nem lehet tudni, nem tud legalább annyit, hogy a kérdést valahánem megoldhassa. Meg kell vallani mindarról, hogy hypothesisnak kifejezése élesen van tényleg. Hanem látnak, mit mond Renan aprofundjára hazánfia.

6. "de nézzük máz most az érem másik oldalát. Nem is említyik a pozitívista philosophia megalapítóit, ki munkáján alkübb helyen a tudományos tendencia sköntetében a monothéizmusban kedvesebb felismerés talált, mint a polytheisták vallásosságában, azt hogy egyetben a monothéizmusban találja azon csúcspontot, melyekhez kéübb a metafizikus ideg kifejtése folytat a pozitív, azaz tényleg tudományos iparokból épült.*) Nem említem továbbra azért, mert Comte más alapjaitól indul ki mint Renan, most míg ez a faj vesépiletet öptőneiből indul ki, addig amannál a tudományos ideg lábrajárja folytat chronologické dolog."

Ha Comte is Renan más-más alapjaitól indulnak ki, helyen lett volna itt megismerés, vagy kiinglatkoztatni, melyek alapjaitól ad helget Goldgite is, vagy helyes tanja alkotóhasonlónak. Most kit az első négy csak van valóság. de igaz, elvárunk csak a nyitkos-tudomány jelen állásait és problémáit" scändétozot érekegni. Noha az sem tagadható, hogy tibe-

* Comte de philosophie positive. V. kötet. 90. 197. 224. lap. helyen

helyen kéne haves a pozitívizmusnak. Ezt talán a kérdések történetében 17. nem kéne elvárni, vagy mindenesen tárgya illett volna az egyoldalú öptőneiből. Is is áll a vagy-vagy. Hanem talán kéne-letik, amit még mindig várunk.

7. "de halljuk egy valendy német bölcseket, ki Renan alapjaitól indul ki, nyilatkozat e kérdéskör. Lange Feigy. Hlber, a materializmus történetének megírója, ki így látja, a monothéizmus is polytheizmus kiadalmának felkapását eltanulta Renantól. I pedig épen azért, mert a régi faj monothéizmus öptőne által tünik ki, ott találja a természet-tudomány világnézet gizait. A sciencia ép minden egyes természet-tudományt külön öka vezet vilka, és így nyitban áll a természeti erők mindegyike ökon és egyfajta szempont alatti szemléletnek; a materializmus pedig, mint azon világnézet, mely egyedül képes az embert megindítani azon szemléleti módok, mely a természetben ökon és ökonokat keres, mely nem dacolja sőt a természeti erők, hanem felismeri török kedik minden az egyfaj ökon ipparvezethető tömörösséget, amannál az erők meg ezen képpen jövő gép mozgást egyetben egy mozgás első mindegyik tulajdonitja, a monothéizmus, mondja, egyedül képes a tudományos utgatódott és a természeti törvények felismerését megindítani."

Itt felbontjuk a jövőt, mely nemkül foly Lange havi-val. de hát az eddig bölcseket aprofundjára nem söt vagy nagy hitelt kéne megvárni. Egyik a másikat követi, míg a legnagyobb philozophia is galugyan problémák maradnak, ha Comte pozitívizmusától eltérnek. Vagy talán nem? Halljuk Lange német scändétozot a monothéizmus mellett.

8. "Der Monothéismus hat hite der Wissenschaft gegenüber eine andere Stellung... Wenn nun in felice und präzisere Weise dem einen Gott auch ein einheitliches Wirken aus dem Fernen und Vollen zugeschrieben wird, so wird der Zusammenhang der

A Geschichte des Materialismus. I. kiadás. Jena 1866. 77. u. 83. lap.

17. "Az előre (mesopotamiai) népe, melynek köbe örökös
 tett nagy isodalmá, a jelen, és utókor tudósait hívja ki vesztés
 kes megfigyelésére, azon elemi nehézségekkel, melyeket csak el-
 olvasták nyújt, már az is, amit a legutolsó években fejtelek
 meg, jó anyagot biztosít azok számára, akik nemcsak olvasni
 és lefordítani képesek azt, amit évszázadokkal ezelőtt rejté-
 lyes onáspótlal karcnolnak a mesopotamiai falókak falazá-
 saica, hanem olvashatnak azok leírása is, kik a karcolatok
 között rátaláltak és nehézség nélkül olvasták el azokat, mint
 mi az újágot és a rejtélyeket." *)

Az a köbe örökösített nagy isodalom megcsodálni láttik azon
 régibb véleményünket, hogy a magyar könyv szó a magyar kő
 vagy köv, pontosan kőn vagy kön szóból származhatott. Most
 már következzék a héberek, és azoknak megpendített mythos-kingei.

18. "A hébereknek pedig van egy kis régi isodalma, melynek
 megjelése külső nehézséget nem gördít elénk, mely ha nem is ol-
 számmal mint az ind és görög, de mégis ad elénk mondai elbe-
 rülést, by unufohat stb. Ebből az tűnik ki, hogy a tudomány
 mai állása szerint lehet szó sémi népek mythos-öröl nemcsak
 elméletileg, de hogy van legalább is egy sémi nép, melynek jóhis
mythos-anyagából éy így lehet szólni, mint a görögök: s az
 a héber. s még tovább is mehetünk."

Nem reméltük, hogy a héber mythos-öröl ily hamar vi-
 gsz leszünk, s mintegy megjelik attól. Talán még rákérül a
 sor. Most ha nem, mi nem hiszünk, hogy a héber bibliában a
 mai bogyó mythos-tudomány mythosot találhasson, hasonló ahhoz, amely

*) Ezen évben (1874.) az Atyrisztologia köztül egy sok érdemet kers-
 zett német tanár Schradex Eberhard, "Der Hellenismus der Star",
 Gießen, 1874. című munkájában egy igen kerekded atyrisztologiai mythos-öröl
 decitett font. Haladó anyagot nyújtanak Lenormant feancia tudós,
Péniéca (Péniéca?) institutions, Paris, 1874. című Értékelési. (S. Smith
 újabb feldolgozása.)

30. megjébe. Most mi kérés-tagadás már mi mégis csak a görög mythológiának eredetét s annak adatait, tényezőit szajtamok és ső sorban értelmezve látni. De haljuk tovább.

28. "De hogy térdemet illesztéim, mégis egy földet vártok ki a solból. Al-taggag azab költő leírva is feldecsévén lovának sebes vágtatását, és a maga kiemelkedését, hogy szeretjét láthassa, végül azt akarja kifejezni, hogy egy éjjel kiemel néltől lovagolt, és csak a hajnal hajadrával jött meg. Ez utóbbi jász sőt így fejezi ki: "Milyen a csillagi kezét jobb kezével belekaparodik a fekete-éj sarkába!" Ez nem pusztán költői kép, mert bizony képek nem sőt kép, még azab, költői képek sem. De ezen furcsa kifejezés öltöztetés mythosai szöveg. A hajnal belekaparodik az éj sarkába, megfogja az éj sarkát és azt mondja: menj utóbb, most én jövök! A Mózes első könyvében is Jákób megfogja az Étrau sarkát, mint a bibliai ban olvasott emberek azonnal észbe jött."

Ez két csattanós példa volna azab, hogy Al-taggag a költőkön-ban még irihangoztatva legyen ama régi mondait, miszerint Étrau és Jákób, egyike a sebit éjert, másik a csillagi hajnalat kifejezte. Azonban a magyar és tulgi képekkel sehol azab költőket felhatalmazta magát illyetkez, akár szíven, akár nem. Embert költő e képet minden célra nélkül maga alkothatta, vagy csak ugyan e-lyel hatott hat a két talpára. De ahányszor is eztet vértük, ebből még nem következik amit szövegünk akar. A célra és allomna-datio mindent juttat, és nemcsak a költőketben. Különb Étrau és Jákób ismétlési, melyek oly hangosan élnek a történelemben, már csak ezért sem engedik meg, hogy ajszót mythologiai szemelyiségeknek nézzük. De úgy látszik, Soldziker is nagyon járatos Nokkéknál.

29. "Ez utóbbi jászam által önkénytelenül ölléjzünk volna kifejezésünk fonalt a sémiek héber ágával, Most egy gondolom, hogy ha sémis mythosról szövegünk, már feltéve, hogy az, amit

a mythos hányadát a sémieknél mondani lehetek, az hamis fel-fogás, akkor legpositívabb képet épen a héber mythosról alkothatunk."

Itt meg kell vallani, jó logikus lehetnek az új mythos-tudomány módfeletének férfiai, de nem oly jó hermeneutikának látnak. Szomósi, amit illyetkezől mond egy élőkölő ségész. Így látszik, hogy igazán. Gewöhnlich finden wir, dass Menschen, denen die Geistesvermögen fehlen, welche die Felichtsforscher (talán Felchichtforscher) am liebsten finden, die Combina-tionsgabe, der Sinn für Analogie, der historische Takt, sich auf ihre logische Denken besinnen, und mit dem Schluss und Syllogismus alles durchdringen glauben. Müller. Kär. Prolegomena, 15. Es mag illyetkezől látszik, 293. Vanak em-berek, akik csak magukat olvassák, ha Soldziker most kifejez nem ö-romost számított is.

30. "Most itt már nem szövegünk csupán a nyelv és a költői nyelvhez kifejezésből vett adatokra, melyek amolyan támpontokat igen, de tartalom is kezeltedeg tekintetben mindig csak föltte-álthamos és szakadozott képet nyújtanak; hanem vannak elbeszélések, melyeket is úgy kell alávetnünk a mythos-tudományi módfeletnek, amint alávetették neki a germán, héber és ind mondai elbeszéléseket. A héberek hős- és ősmondáikhoz kell a mythos-tudományi módfelettel járulni, és az. ki e feladatához kellő komolygággal nyúl, nem sokra hírtiban lép azab, hogy a mythosai kutatások héber téren is oly biztos eredményekhez vezetnek, mint vezettek örjaj téren."

Van ebben sok igaz, amennyiben a héber legbiztosabban me-ritett az ősvallási hagyományok forrásából. A örjaj nyelv már jelze-vaták az magának; ezért olyan izetben, amit őt nekünk kimálat.

31. "Most ott ember nem tagadhatja, hogy a héber hős- és ősi alakjai csak ugyanazon lélektani és nyelvészeti törvények utján lettek e nép jellemében hősiek és ősiak, amint lettek azok-ka Odysseus, Hercules stb."

Egy kis kiegészítéssel. A bibliai hősiket mindig historiai személyeknek nézzük, aminek őstör hámondai a szentkönyvek és a világ minden séfője a

34. tudomány midőre, és fényt derítendők ilyenformán a héber nép szellemi életének legelső eszétele. Azonban az Steinthal óta mindmáig még nem történt."

Csak kifogás volt tehát Steinthal műve, s ily munka még sokoldalú költője van az itéltek kezében, mely azt könnyen át is hordozhatja. Ami a jezsuiták Prometheus-ról, szerelmük dudu aron megint csak kifogás eredményét. Ezen előtt vagy két évvel hozta egy lap a kiválasztást: "A sínyek közt, melyeket Prometheus elhívott, legnagyobb volt bizonyára, és legjobban felhívította az istenek atyját a Pallas ifjúsága ellen elhívott mezejűl. Prometheus meglátta: Magyarok Állam. 1875. auguszt. 22. 191. szám. Minden oda mutat, hogy ez a Prometheus Ádám, és Pallas Éva libikái esetéből van elmesélve." Itta Steinthal is valami ityest kifogást meg idézett művében, akkor neki szívesen adunk igazat.

35. "Nem véltém tehát sem fölösleges, sem pedig minden fontoságúknál dolgomak, a héber mythos kérdését egyfelől a Sémi mythos némely pontjaival beható tanulmány tárgyává tenni, és szemügylen, hogy ezen munkánál, melynek kidolgozása épen midőn e levelet írom, befejezettségre indult, sikelülend a héber mythos anyagára és egyrészemind a régi ael-justriatívet egy nevezetesen is feldolgozatlan fejezetére fényt derítendem, és az imént jelzett mythostudományi problémát akély erőm mértéke szerint megoldani, és az összehasonlító mythos- és vallás-tudományt egy lépéssel előtérbe vinni. Nem lehet ezen sorok célja e munkánál egész tartalmát más egyelőre is átíratilag bemutatni. Cikkem keretébe épen tekintetben csak néhány megjegyzés tartozik."

Más csak a megjegyzés is igen fejteti figyelmünket. Hanem tartunk tőle, hogy csak az eddigi nyomon járjunk, s akkor más elvön le vagyunk szemügyünélben hangzóra.

36. "Már mondottuk fent, hogy a héber mythos ille-

*) Egy fontosabb nézetünk Prometheus-ról e jezsuiták nincs ellentétben. (vö. l.)

35. tileg nem szorulunk egyedül a nyelvanyagnak és a költőkét kifejezésnek megvilágosítására, hogy a mielőttiek tárgyú mythos-i hátteret felelevenítsük. Mest, amint már jeleztek is, előtérbe felejtik az ő testamentum könyveiben az elbeszélések egész halma, mely arra van, hogy a mythos-tudomány egyedül helyes midőre fényt derítsen rejtélyeire."

A mythos-tudomány "egyedül helyes módjára", ez nagy szó, s még nem történt lemondani a szemügyről, hogy szerzőnk azt, egyrészem legáltalában mindjárt be is veltje."

37. "De mindamellett, hogy a pozitív adatokhoz hiányában nem vagyunk, és tán épen ezért is, a nyelvfejtés munkája e téren annak kidolgozóbb és szemügyöb; másrészem innen is épen úgy mint az áru ja mythos-tudományban a mythos-i alakok nevei azok, melyeknél jelentése megmondja más magában véve megmondja, hogy mily jellegűek maguk ezen alakok, hogy a néi megmagyarázója is legelőbb esetben méltakadé kritériumot nyújt arra nézet, hogy jól foghat-e fel a mythost vagy sem. Ime egy példák."

Csakis példát vártunk, s szeműjűk, ily bizony elméleti előznie-nyel után, most kapjuk most a tnyt.

38. "Az egész Kutji: ókányunk, hogy Ábrahám fia az Ábrahám fiait Ábrahám. Az első né az eredeti nyelvben így hangzik, Ab-rám, s amit jelent, magas atya; Ábrahám jelentése, "mosolyog", azaz, a mi nyelvünk nyelvében, mosolyog. A régi ember, mint az áru ja mythos is mutatja, az éj és reggel váltakozását egy héber tusa eredményének szóba nézni, hogy az éjeli éj harsol az éj harsol, a vidáman mosolyog napfényével, amit aztán specialiter a héber ember így fejezte ki: "Ime a magas atya megőlni szándékozik fiát (mert a hajnal az éj után következik, tőle születik) a mosolyog."

S ez volna Ábrahám, és ez volna Ábrahám? Oh, az új testamentum legnagyobb, egyetlen tnyje is történetileg illelve a két szeműjűvel, úgy

36. Így hogy még itt is Abraham fia a héberek! Lehetetlen hitelt adunk
ezen mythos-tudományi új módszer nézetének. + fentebbi feljegyzés mezei szö-
vegeket, melyet a világtörtélethez el akar kötni ez a tudomány új-
döntés. Lehetetlen. Hanem gyerekek.

39. "És hogy ezen mosolygó csakugyan a nap, azt a régi mythos
egybenjáró hajtása, sőt még a későbbi poézis is mutatja. Gak annyit, hogy
hogy föld. az ind mythos is Ushag-t, a hajnalt, a mosolygó mellettivel
említi (Rigveda VI. 64.10.); hogy az arab népsománcokban minden pillanatban
találkozunk e kifejezésekkel: "kötél a reg vidám mosolyával;" hogy az
ujgure, költő, kének munkáját Vambéry beszéltette közzé, szintén csak-
ugyan a reggel kezdésével a hajnalt, ezen kifejezést: "Mint egy
vidáman mosolygó, így fénylő a világ; míg este, "a világ homályos
színeit ölti fel." (Ujgure Sprachmonumente, 238. lap.); és hogy költ-
őnk is így szól: "Majd megéri vidám sugar." (Arany J. Kezdeje, 35.
sz. És nevezetes, hogy még a későbbi hiber hymnus is magára teszi ezen
mythos szövegét: "Az égben ül nevet" (Zoltán 2.4), Gak hogy itt nem
a felkelő nap vidám mosoly, hanem a zivatocson vad nevetése forog
fenn. azon istent, ki "dühösen tepi hajnalt, és harcja átszól ujjait meg
öket." Tehát ugyanazon vad, sarvorny nevetés, melyről Homér mond-
ja, hogy

Süvegen nevetés támadt ezen isten szépségben
Látván Hefajptost futogni köröleg a hajban.

Pl. F. 599. Vali. - Nagy F. ford. Ezen példától látjuk, hogy a hiber my-
thos magyarázása kezdet fogott a nevek nyelvészeti megfigyelése az elbeszélés
tartalmával."

Ez a sok példa a nevetés v. mosolyra, ahogyan jelölt valamit
a közelet illetőleg. Ha Abraham aldobati szándék csakugyan my-
thosra vonatkozik, úgy sem könnyen lehet az elnevezés éjjel és kelt
hajnaltal összekötni a két személyt; sokkal inkább összekötés-
től az az estevel, a nap leáldozásával, amely leáldoz v. aldoz
től kifejezésnek már csakugyan mythos jelenséget követelt, ha job emléke-
zünk. Humphry Pál. A Latin occasus, occidere is oda mutat. d. J. Joly, 1884.

292. Az a utóval is mosoly minden új eseményre felhívik, nem csupán 37.
a hajnal u. nap keltése - kezdetével nevetés deusz szépség, oly népen
dalolnak a hiberek. Theogon. 40. Theogon elején nevet az ig és föld
Apollo születésére. Acian nem mindig nevet a felkelő nap; Horac panat-
Kodik egy napra mely neki felkelt fel. Hunccine Solem Tara
nigrens surrexe mihi. I ha ily találkozások születnek is valamit,
tegyék árt tennek, hogy éjjelre juttatják a nap keltését minden;
hiében feléte szembetűnő keletet, melynek hatalma nemcsak a külső
kifejezést szabadja meg. De hogy Abraham is hiber mythologiai v. költ-
ői személyek, azt az új mythos-tudomány talán soha sem bizonyít-
hatja be. Eddig legfeljebb nem teheti.

40. "És hogy a mythos elbeszélés, melyet felhozunk, csakugyan
nem vonatkozik más személyi támaszra, mint azra, melyet
elbeszélés mutatja ezzen mythos májik versiója, mely szépség Daphna
szépség következtében Kezdetével feláldozni Leányát. Látjuk, hogy
a mythos ugyanaz megy ki, amint az Abraham is hiber költő
vissza; azra, hogy az apa megéri gyermekét. Gak hogy amint az éjjel
hős harcot fia, a mosolygó hajnal ellen, míg emitt a nap aldoz-
za fel gyermekét. Ez a Diphach (és a Daphna eredeti hiber alak-
ja) a regi hiber nyelvben (aztal t. i. mely a mythos alkotással egy-
koru) a nap egyik neve, az a nő jelentéséből tűnik ki. Diph-
ach amint jelent mint, "ö megnyit, megkezd (+ i. az idő szépség),
valamint a római Janus, mely névvel azon éjjel, Janus = kapu;
amint mint a megnyit nap.*) Ezen magyarázat tudom soha
fejcsivalással felülnek."

Mert, mi azt nem tegyük, hanem csak várunk. Lehetetlen
hogy a magyarázat igyekezet s igyekezetek a személyek mutat
közé tegyék ne tegyüknk. Ex fumo fulgorem.

41. "De úgy gondolom, egy formát isten vellem, ha benne talán Diphach -
mat,"

*) Mommsen, Römische Geschichte. I. Nö. l. 5. kiad.

38. nak, a megfogásnak, mythos: cölrelativumát Jakabot; kinek neve az esz-
depi mycoloban így hangzik Jagób és amint jelent: az, aki következik más
után. Jichtach, a nap, mely meggyújtja, megkezd a napot; Jakob az, aki
utána következik. Ezen köztö, úgy születik, hogy megfogja (a napjában) sa-
kát, követi nyomdokaát, ~~valamint a Rigvedában II. 38. b. az éj szavittá-~~
~~wak, a napnak nyoma, Ézsauét, akivel Jolytonos küzdelemben van. Az iker-~~
testvérek ezen küzdelemben imént csak a nap küzdelemben, az éjjel és azon tizen
munkával személti hirtelményekkel, melyek az éjnek társait sereplenek."

Jephtach és Jakób közt semmi jelezt illetéket sem látni; legalább
ami semmi olyat nem látunk.

42. 8) Hogy Ézsau (eved. Esáv) csakugyan naphős, azt nem nehéz belátni.
A munda vadásznak nevezi őt, vörösnak, és olyannak, ki söröfede testtel szün-
legett. Minde háson vonás az örja és tuzáni mythosban kétféle Jolytonosan
a solaris alakokat. Vadásznak nevezzik a napot, mely sugarait lövelli
(Hercules, Apollo), amely sugarakat nyilalának nevezzik. Vörösnak azért, mert
a nap sine rendszeren vörös, látza és egyáltalán világos a mythos nyelvén.
A söröfede testű pedig a nap, mely sugarait egyjűt jelenik meg az
ég boltzatán. Azért emleki ki a munda solaris képzést rendszeren, hogy holten
hajlatnak (a tuzániaknál holten sarkaknál); és midőn az éj előtér nyári
napot a télnek bigyadt napja válogja fel (hiemis sol languidus. duccet.
V, 758.) akkor a régi héber azt mondja: a napnak holten, nyíratlan
hajlata (Apollo, a nyíratlan), Phoebi csinos, mely neki éj külsőöt, meg-
nyíratlik Delila által; e név a héber nyelvben amint jelent, bigyadt.

Itt csak Ézsau és Delila ölfeszítést, amint azt a biblia ezen
nem tanítja, váratunk volna. Különbö Nemzed is várta, s meglehet, söröfede
vagy együtt az első Sorok embereit, kik kizűrelmü söröfede vadászból éltek,
mintegy solaris lényeknek tekintti. Nem különben volt és talán van is még
melyek a történelem vöröshajunak jellemzett. Az így söröfede más mátkor
is meg volt kifejezve, de megint abbahagyva. Wie gehen zu der
astronomischen Erklärungsweg über. Die Tendenz der Lehren, welche

*) Kiveti nyomdokaát, valamint a Rigvedában II. 38. b. az éj szavittá-
nak, a napnak nyomdokaába lép.

che dieser Richtung huldigen, geht darauf hinaus, die Mythologie in
einen Calendar zu verwandeln. Alle mythologischen Wesen werden zu Stern-
bildern, Cyklen, Perioden, d. h. Verifikationen von Monaten, Jahren und
seelen Eposchen. Dieses wunderbare System ist zuerst ausgebildet wor-
den von C. Dupuis, Origine de tous les cultes, ou la religion unie
verselle Paris 1795. II. 4. Dupuis ist durch Bailly's Geschichte des Stern-
kunde des Abstrahums auf seine Ideen geleitet. Auch das Christen-
thum ist nach seiner Meinung eine missverstandene Astro-
mie" stb. Eckermann; Lehrbuch I. 25-6. Vo. Müller's Prolegomen. 190-205.
Az megengedik, hogy a bibliai történeti személyek úgy lettek a/ta-
lós lényekké változtatva, mint péld. Bezwitek. Mára az is ke-
serevesen volna megengedhető az öskorban. De azt nemcsak ke-
sen tagadai, hogy Ábrahám stb. voltak volna alkalmata napmythos-
nak, vagy jobban mondva, hogy azok nem történeti, hanem csak my-
thoi egyedülgeek voltak.

43. " 9) 99 mutat rá a héber nyelv magá a mythoi alator
jelentésére és jellegére, és nem dozott nehézséget így úton meg-
isten József (a szaporító), Rachel (a bűvészt), Lában (a jéher),
Kain (a törvénst), Abel, Jabal (a szelők, az éj) stb. mythoi ismételt,
és nem kevés semmi összekötésbe a nevek jelentését igazolva látni
ezen mondai albejelések által, amelyek a nevekhez fűződnek."

Az éj, különösen a héber nyelv söröfede mindenütt befolyás-
talannak, éntalannak, söröfede tekintti, mivel a bibliai nevek ma-
gyarázatából indult ki, hogy söröfede mythosok legyen. Pedig voltak
nem legutolsó magyar nyelvűek, kik a héber és magyar szo-
kontra mentek. Nem is említes azokat, kik a zivőg nyelvet szintén ölle-
kítik a zivőg, csak ezeket olvassuk el: „Énteni illék azt is, hogy
a zivőg igen hajlanak a Pactus szlovákia (αλλοφωλόβραυς); és inest
elavak a szlovák szlovák; sőt ezeket kedvükre a szlovák nyelv ed-
varisig, nyelv is vala. Hat akkor, midőn a zivőg nép adósja volt
a Pactus nyelv, mind folyhatott a dolog! Énté döröglen Nehe-
miás Edrás II. könyvében 13, 23-26. v. imigyen a zivőg: De lá-
tám.

hajnalni azok ellen, kik az újabb mythos-tudomány módjereinek a híber mondákra való alkalmazását már láthatlanul is elítélik. Ott van a Genesiben azon elbeszélés, hogy Skhem szexcenterrel gyulad Dina, Jakob leánya véant, és eleráitja azt. Genes. 34. fejez. Mint valamennyi szerelt mi hittörzs, mely az ája így mint a híber mythologiában szerepel, (és tudjuk, hogy ezek közt van egy jár elég firtelmez, de helyenként mythosi bontolása éppen az őskor Emberek kedélyinek beszállat merréjével), így ez is vonatkozik azon éji szexcenter, melyre a zezge li hajnal a nap véant (Lald föntebb, Apolló és Daphné), vagy ez utóbbi a hajnal véant gyulad, és mely, azsal végződik, hogy a hajnal vagy meghal, vagy hiúnik, midőn a nap eléri őt, vagy pedig azsal, hogy a szexcenter elrabolja szexcenterjét, és egyesül vele (Lald és Europe)."

De mics az e firtásban drasztikák megdöbentik, ha szerzőnk fejtegetési valahogy találok, tárgyilagosa túnyel volnának. Hogy mily az iradalomban Skem és Dina forma jár, melyet mythosia ne hely lene fejtegetni. Skem vagy inkább Sikem, nem is épen híber név, hanem a bontakos és firtatott az ott talált Sichen város neve, mely 21:di betűvel $\Delta \Sigma \Psi$ Skem ugyan, de szinnyeg lehet Szem, mint a görög $\Sigma \kappa \upsilon \nu$ általában Szin, mint az $\Sigma \kappa \upsilon \nu$ forditaja, és mint a Skim, ki a lecipimben előfordul, és mire azt a sötétre idevágólag értelmezik egyben: der Kutschenhimmel. A latin scena is meglehetősen Sima ^{alakítás} magyar Szem-mel. Apollon és Daphné illetőleg mi más mondunk valamit, ami nem igen kétfalabb, mint szerzőnk állításai. Skim is Europa ugyan mythos, de azt szerzőnk míg nem hozta összerúgásba a nappal és hajnalal; nem tudni hát, miképp vételezde zala. Váza köz-zunk.

45. "A megenyitett híber mythosban ez utóbbiak (a szexcenter elrabolja szexcenterjét) van helye, csak hogy itt a viszony úgy van előállítva, hogy a hajnal csábítja el a napot, és egyesül vele. Hogy Dina egyik neve a napnak, azt csak az összehasonlító nyelv-tudomány módjereivel lehet bizonyítani, és azért ehelyt ajánlatos az olvasót háfirtatnyozni."

Utabodjon egyszeren abba és arról leteleztem, hogy Dina épen a nap volna. Már csak az is gyamfirta szerzőnk utóbbi tételek, hogy ezéel a mythos zendes menstét megfordítja. Az ajánlatot szabad legyen hát ideiglenesen, míg a kérdés ki nem derül, el nem fogad-munk.

46. "De hogy Skem a hajnal neve, azt már csapán csak a híber nyelv anyagával is könnyű bizonyítani. A híber nyelvben bizonyos helybe vagy bizonyos időbe lépést való belépés, azt hogy valamit bizonyos helyen vagy bizonyos időben teszek, úgy fejezem ki, hogy a helynek vagy időnek nevet igévé változtatom. Ugy, mint a mi nyelvünkben is éjjel-égni, telel-ny arany, mint az éjjel, a tel-let eltilteni; úgy van körülbelül a híberben is, ha azt mondunk, ebből, erebb, illetve ha-arebb, belépni az éjjeli időbe stb."

Ez valahogy a Zeüptől elragadt Europát értelmezni, a-mennyiben ereb éjjel jelent szótól, és egyezemeg a mythologiai Ερεβος-szól, die Finsterniss, vögl. der Unter-od. Todtenwelt. É híber szótól származtatják más az Europa geographiai nevet is. Diesmal theile ich Sicklers Ansicht (alte Geogr. S. VIII.) vollkommen, es sei Europa = Hebr. $\Sigma \kappa \upsilon \nu$ vespera. Pott, Etymol. Forschungen II. 190. Vö. Tod. Epigt. 1827. VIII. 70-82.

47. "De van egy szó, haskem, ami annyit jelent, korán zezgel, hajnalkor tenni valamit, amely igének nem akad az ímest nyelvünkben főneve, mely zezgelt, hajnalat jelent."

Ellenben azt mondják, hogy $\Delta \Sigma \Psi$ Skem, huncsot, vállat je-lent, és hogy ebből $\Delta \Sigma \Psi \Gamma$ annyi mint haskem agere, mane a-gere, LXX. $\alpha \rho \rho \iota \sigma \tau \omega \nu$, és hozta felik: an a nudando vel exse-rendo huncus. Deamidpial 25. $\Delta \Sigma \Psi \Gamma$ haskem áll egy varians-ban, melyet a LXIX. haskem $\alpha \rho \rho \iota \sigma \tau \omega \nu$ -nal fordít. Volna tehát a haskem-nek főneve, a Skem szó, mely vállat is és korányt is je-lent, mint a különmel a podonytos. Podonytos hás.

48. "Már most képpelük, hogy a magyar nyelvből ki-

Megvizsgálva az emberiség jó s helytelen életét.

Oldy. XVII, 483. k. ~~Völkisches Munk. u. Nachr.~~ 125. is 252. Továbbá a
 Klavke - ~~Benetti~~ ~~Monarchie~~ es id. Oldy. v. alatt jegyzetben lárd ott a
 Klavke - ~~Benetti~~ ~~Monarchie~~ kiadásban a jegyzetet, is Vö. ~~Hejrad~~ Munk. u. Nachr.
 125. meg 252. v. A mythos, mint mindig mondják, történelmi tény-
 től született és jött el, nem pedig megfordítva, mythosból ke-
 letkezett a történet. Az ember emlékező, vallástörténeti életet kezdte
 folytatni: amint epe legelőször kinyílt. Szegünk a maga és társai
 véleményét, hypothéziseink minden neműje és tudományos fogatá-
 saival szembe teszi szocializáció megmagyarázó axiomáira, főeszi. A biblia
 legbiztosabb kiindulási pont minden tudományos igazságban. Hisz mu-
 rias ahelyett esto.

51. És valamint a mythos kérdésénél a nyelvészet volt az,
 mely a mythos-tudományra kezet fogott, olyképen, hogy mindkét tu-
 domány egymással szelgálatára állott: így ez a nyelvészet a törté-
 nelem sőt a nyelvészet helyébe, és amint egyéjéről a mythos fejlé-
 dése kétféle fegyver döntenie, így a kultúr-történelem homályos és
 kitöltetlen rétegei másképp azon véleményekből vonhatják
 adataikat, melyeket a mythos fejlődése bizonyos körülmények népe
 nyújt. Ez szegünk végtelme a fegyverben. De a mythos-tudomány soha
 nem nélkülözhető a nyelvészet, és a nyelvészet helyébe nem lép-
 het a történelem, mert az a hársulig, mythos-tudomány, nyelvés-
 zet és történelem, végre is egy bizonyos tudományban elválhatlanul
 összekapcsol, melynek talán philologia a neve. A történelem mint
 olyan, maga nem igen deríthet fényt a mythos fejlődésére; az-
 csak a philologia képes, amelyre képes, minden igazsággal tenni. Az-
 talis csavak, ha jól értjük, a történelem kézagait a mythosok akor-
 jára kitöltött. De akkor ezen kitöltő mythosok ipmit csak magan
 rázatra koránt mythosok maradnak.

(Kazár, aug. 27. 1875.)

Hypshologma Sa.

A cultura első, misztikus és mianemik foka az ősvallás, melynek folytatása és végzése az evangelium. La seule Église catholique remplit tous les siècles précédents par une suite qui ne lui peut être contestée. La loi vient au devant de l'Évangile; La succession de Moïse et des Patriarches ne fait qu'une même suite avec celle de Jésus-Christ; Jésus-Christ est aujourd'hui, il était hier, et il est aux siècles des siècles. Hebr. 13. 8. ✕) A kultúrát illetően ide valik Jzsefi szava: „A történet-írók feladata igazítani a történetet megfigyelni, s azt (az ember) lényegét és tudatlanságát legyőző nyomában, a vallás s istentudat első kezdetének tarták, a magyarázattal állván elő, hogy miként az ember első fokonként fejlődik, s a művelődésben előhalad, vagy a vallásba mélyre s az emberiség kérdésében teljes tudatlanságban volt, s csak közeli időkben s kifejezés után jutott az emberfeletti erőt magja a felis, amint bizonyos emberfeletti lények, vagyis a sokisteniség képzése, s végre sok század leteltyével villant fel elméjében az e tekintetbeni művelődési fokának az egyistenigései eleme. De jil mondja Grimm előz. 47: Ne-mals war das Heidenthum aus der Luft herabgefallen; es wurde un-sterbliche Zeiten hindurch von der Uebelthaten der Völker fortgetragen, zuletzt aber besaßen uns, es auf geheimnisvoller Offenbarung, die sich der wunderbaren Sprache, der Schöpfung und Fortzeugung der Menschen vergleicht;“ stb. Myth. XXXVI. 6. Gedanken im fortgesetz- te schät nen ung, s amit eddig nálá olvastunk, nem oly kimondó, mint a magyar mythológ időszerű helye.

4. „A mythos az emberiséget művelődésének legelső civilizációját kezdve egészen a legmagasabb fokáig kíséri, egyfolytán alkalmazkodva az emberiség látköréhez, és mianemik szerint működő. A mythos hiü hitre az emberiség világképzésének, mely schova oly találatlag nem veti vissza sugárát, mint éppen a mythológia; sőt mondhatni, hogy a mythos azonos ezen világképzéssel, melyet sémái sem korol fel oly tökéletesen, mint éppen a mythos. Anyaga és tartalma mindig

✕) Bossuet, Discours sur l'histoire univ. 1843. 332. l. (nyitva)

ugyanaz marad mindvégig, de icánya és minősége mindig az em-⁵beriség művelődési fokához, világnézetének icányához függődik.”

A szavak eleje már a magyar mythológ szavakban is úgy hangzott, hol Hegel is még volt egy jegyzetben, mint ama bírói nézet or-
tója, emlíve; és azért azt gondoljuk, hogy kezdünk e philosoph tanítvá-
nya. A szavak végén pedig megpróbálhatunk, amennyiben a mythos
tartalmát és anyagát, mythos az őshagyományból származva, mindvég-
ig ugyanaz marad, de icánya és minősége mindig az emberiség
művelődési fokához, világnézetének icányához függődik. Volt t. i. egy jól ki-
alaps, melyre a népek kalandor, csodajevi, kizivő epületeket raktak.

5. „Ezen történeti módokhoz nyoma nagy művelődési korokhoz ap-
zóbb zűleteiben alig valnak észrevehetőkké; de nem kecsülhetik ki
a katati szemét, midőn magoz a nagyobb művelődéstörténeti kor-
szakok fordulnak között. Ezen korokhoz, melyek között különösen
három (az emberiség természet állapota egybeérve a vadakat és ha-
lajt korával, aztán a nomád korok, és végre a földművelés kez-
dése) egybeérnek a mythos alakulásával, de utóbbi anyagja bízogát
azon mythológia, melyek ezen korok között keletkeztek; és midőn e-
zen korokhoz legyőzött a megfelelő mythosban kecsültek, vagy in-
kább midőn minden korokhoz kiválasztott megfelelő mythológia, a my-
thos-tudomány legjobb problémáit tiszták ki.”

Ugy látjuk, az a három művelődéstörténeti korokhoz csakis önkénye-
sen van felosztva. Ki mondta azt, hogy éppen így kiválasztott azok egymást?
Aztán a halál és vadakat embernek nem volt olyan egy és önkénye-
s (mely lehetőleg mégis alapít minden mythost ez elmélet), mint
akár a nomádok, akár a földművelők? És ha Adam művelődés
földművelő volt, hol kecsültek akkor a halálkorok, vadakat, nomádokat?
Valóban a kiválasztott mythos-tudomány legjobb problémáit
ja nagyon csomós feladatnak mutatkozik.

6. „Azért mondjuk, hogy legjobb problémáit, mert tize-
tesen

6. tesen nyanyak Kuhn Adalbert egy legújabb értekezésében *) van zö-
riden megpendítve azon megkülönböztetés, mely az órija mythos-körön
bélül a vadász, nomád és földművelő korpákra vonatkozó mythos-
lemek között teendő. Kuhn úgy véli a problémát megoldhatónak, hogy
amint a mythosban valamely alakra a vadászati élettel illetőleg
híjjegek alkalmazhatók, a megfelelő mythos a vadászati körök
közül, ezen úgy járva el a máské, két korpákhoz. De az így eljárás
azon nehézséget vonja maga után, hogy ha közvetlenül korpák-
különböztetés, nagy zavart okozna a mythos történeti elengedésében;
mert tudva van, hogy a régi korpákhoz egyrészt nem vékel
azon terminologia, melyet életviszonyai tekintetében, hanem fen-
maradnak azok azon életviszonyok elmulásának dacára; sőt
magyar esen életviszonyok sem mutatnak ki akkor, midőn kife-
szágozások megkezdődnek. Így jelle. a nomád ember nem tö-
rül ki szótárakból a vadászatra vonatkozó szövekből, sem pedig a
földművelő ember nem találja ki foglalkozásából a vadászattól:
csak ezen életviszony kifejezőségeit haladta meg, midőn a cul-
tura egy magasabb fokára lépett. Hogy mily nagy téveszget jelle-
a nomád élet jellemző körülménye, a nyúlás és nyúlás-
tás még a földművelő stadiumban, azt sem constataálni, sem
bizonyítani úgy gondolom, nem szükséges; és a vadászattól min-
denki tudja, hogy a legműveltebb életviszonyok között, ha nem is
mint életfeltétel, hanem legalább mint sport tartotta fen ma-
gát."

Bármily mélyigyezet, is ezután nemetapponat, sőt az elölle
sörög, mégis látnak ebben ellenmondást Kuhn és szerzőnk néze-
te közt, más amennyire mi a mélyigyeztől megállapítottuk.
De ami a dolgban lényeges, azt az elönn vitt Kuhn életviszonyok
jelölésben alakjuk szemlélni. A szerzőnk logikáját a jellek.
nem egybe hagyta ezekben máz. Ha szerzőnk nem ezen kritizál

*) Über Entwicklungsstufen der Mythenbildung. Berlin, 1874.

cime alatt szövege volna fel a mythologia tárgyában, hanem (z
híjjelesen hozzájárul mythologiai nézetek konkrét kifejezéséhez, his
közvetlenül nagyobb bizalmat adna volna az e téren munkálkodóknak,
így, ha igen mélyet és szépet és időszerűt is a tárgy és ko-
runkban, csak szöveget és aláműve, semmitfele értekezés gyűjteményét,
legalább eddigi hivatkozásnak eredményéből, nem kapunk.

7. "Hogy a régi korpák mennyire hat át a vadászatra, azt a
sém: faj körén belül a néprevelés is láthatjuk. A hebe-
zek (ibrim) és a philita (philitim) nevei annyit jelentenek:
az ide-oda vándorlás, járás-kezelés, azaz nomádok. Ezen ne-
vetek megnevezések még akkor is, midőn földművelő és állan-
dó lakóhelyekkel bíró népekkel voltak."

Ez szemfényvesztés, sőt az alatt van megjelölve a földművelő sör-
veghez, de úgy látszik, többféle gyöngyözben szemébe. A heber
szó nem jelent sörözögetést ide-oda vándorlást, és lehet, hogy
az nem is épen szövege sör. De ez hágyán. Mi a philita név
illeti, ahol több szövege sör; az nem is szövege sör volna nálok se-
rint. Hitzig mégis bebizonyítja a Philita történetét és
mythológiáját, s ezen eredményre jut: Was "Philita" der ein-
keimische Name, welchen das Volk sich selber gab, so die-
fen wie ihn auch nicht aus einer semitischen Wurzel ab-
leiten, indem das philitische Idiom, was wir hier vor uns
nehmen auf den arischen Sprachstamm sich zurückführt.
Hitzig, Gesch. u. Mythol. d. Philiten, 3. 21. ~~Die~~ Knobel ugyan
semitaként híja a Philita névnek a származását: Wie nehmen
daraus keinen Anstand, die Philiten für Semiten zu erklären;
da hier alsbald Amalekitische Neze anzusehen ist: So werden
von arischen Schriftstellern die Philiten für Amalekiten, also
Ludim genommen. Knobel, die Völkersafel, 220. Man hat u philita-
tempel es arischen Amalekiten, akkor nem igen lehetnek Semita,
029

146. nak mindenképp. Orpheus XXXIX-dik versike is ezen ezt írta:
"Εστι δὲ πᾶσι ἀρχὴ Ζεὺς. Ζεὺς γὰρ ἔδωκε,
Ζῆνα τ' ἐρέμνηθεν, καὶ Ζηνὸς ἀπὸν καλέουσι,
καὶ Δία τ' ἦδ', ὅτι δὴ διὰ τοῦτον ἄπαντα τεύω
εἰς δὲ πάση ὄντος πάντων θυρῶν τε βροτῶν τε."
(Kraus)

Remere a hely alatti megjegyzés: Aporos e hymnon indicasse voluisse
auctorem nominis Ζην vel Ζην, ἀπὸ τοῦ Ζην. itonque
Δία dictum, quia διὰ propter illum, sicut omnia. ἀπὸν vel
Diogen. L. VII, 1, 72. e helyet idézi Goettling: Δία πᾶσι γὰρ
φασι δὲ ὅτι τὰ πάντα, Ζῆνα δὲ καλοῦσι παρ' ὅσον
τοῦ Ζην αἰτίας ἔστι. Heliod. Carmina. Praef. L. K. Dionys
több helyütt, péld. V, 72. Proklos Herod. Munk. 1. N. 50. v. alatt. Pindar
scholiast. Th. Olymp. 106. Ami pedig a görögben Ζεῦς v. Ζην, ezen
az a bibliai Előak, Elshim, El, Elim. Itt is megemlítem
mire is dalomban a leírt bibliai istennémet az elő igé-
vel való etimológiát és költői összeköttetést; a görögben nem
igen keveset beszélnek a bibliai Israhel Elő-Istennéről. A görög
szó Ζεῦς, Ζην istennéi eredését magyarságból van fordítva; a Dis
név pedig szintén, görögben és latinban; aligha megjött nem
a magyar dísz.

13. "De nem kevéssé ki az ájza mythos-udomány műve
bőveket figyelmét, hogy minden ájza névvel köztudott ezen az ind
nép az, mely itt kivétel képez. Náluk nem jött a főkép
Dya-nak vagy Dyaus-nak (mint istennéi nem fordul elő),
hanem Indra-nak (az előző ég; indu = csapp) és Vakuna-nak
(a boris v. éjjeli ég; vax = beföldni). Müller ezen idegnyelvi
fűzvényét így magyarázza, hogy Indra kifejezést volna ke-
szébe az ind nép legrégebbi fűzvény Dya-t, oly feltevés, mely
általán kétféleképp bizonyítottan bizonyos."

*) Vorlesungen über die Wissenschaften der Sprache. X. feladv.
H. 402.

Müller azt be sem bizonyította sehoggy. ha a Zeus-féle név
már Hellasban kevéssé, de pedig fordítás utján, annak az istenné, ki
névén Olympos-nak is nevezetik. Adem Jovi Olympo primum
fecit Pelagus Triopae filius in Arcadia. A; egyzetben: Olympus ali-
quanto simpliciter pro Jove Olympio, quod iam alii notaverunt. Hygi-
ni fab. 225. Ez olymp név olyan mint a biblia Elim istennéi;
az Olympos-hegy ezen olyan Zeus-nek, mint Elim-nek a Sion-hegyi;
egykor t. i. hegy, Wälzer menang v. mormor félig. Az Olympiai vesze-
nyek is Zeus-et ismerelték, ez pedig Elis-ben. Mondtuk már ezt, ha
ilyen esik, írásbelre is elmondjuk.

14. "Tent kifejtett nézetem szerint ezen tökénység is igen egy-
szeti megfigyelést nyert. Az t. i. hegy az ind névvel a "fény" helyét
a "boris" és az "eső" foglalja el, összefügg ezen névvel Lege-
gibb, a Ganges és Indus partjain történt letelepedést megelőző
feltevés nomád életével. A görög mythos egy a nomád életet
meghaladott nép világlátását adja elénk, midőn főszereplője
Zeus "a fény" ég; "öröke a szentiföldnek, és az, ki gazdag
aratót küld,*) míg az ind mythos az esőt küldő Indra ki-
tűntetése által a nomád földvár emlékeit tartotta szem, egy
mint a Sán hegyekben is, a nyelvtörténet egy részét
fokát tünteti fel!"

Egykorin megfigyelést igaz a szöveg elje, amit azonban nem
kaptunk. Zeus ezen az égi istene ugyanúgy él meg a "Jupiter
Pluvius" nevezetben is, szintén mint a görög kifejezésben.
Aus der Höhe wirkt Zeus auf die Erde und das menschen-
liche Leben zunächst als Wolkensammler Regenverzerer und Re-
genpendler εὐετός, ὄμβρος, welcher auf den Bergen thronend
und von dort wie von einer Warte auf das Land hernie-
derschauend die Wolken umfich versammelt und sie währenden

*) Welker (Welcker?), Griechische Götterlehre, p. 169. Regen

16. Regen in das diebstende Thal hinabströmte, aber auch ab
des Idumende, Donnernde und Blitzende Gott des Gewitters, wel-
chen Homer in so vielen Beisamen und Bildern schildert, κε-
λαεινός, ἑπιβερέτης, ἐπιβερέτης, ἀβροπύργος, τεραειράυρος,
επιβράρυος, ἐπιβράυρος, βαρικεύρος, ἀργικεύραυρος, βερονυπερέτης...
u. a. Tralles, Griech. Mythol. I. 92-3. Hesiodnál Munk. ei Nagol v.
486. Ζεὺς ἦναι, Ζεὺς ἐφικ. Theognisnál, οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς οὐδ' ἔστι
παύσειε ἀνδρῶν, οὐδ' ἀνθρώπων. v. 27. Volt, mire a Jsten seit na-
gát is az egyik igével kapcsolították össze, amennyik az egyik néha annyira
mint van. De a latin ex, a germán ist.

15. "De meq' fuit, magat a görög mythológiát nézve is
azt látjuk, hogy Zeüs uralmát megelőzte az Uranos uralma, s
mint Hesiodnál tudjuk; Uranos azonos a szke. Varrónál.
A mythologia Uranos-át mi az Anam földiasat nével egy-
tetjük össze; ezt nevei Kallias is, a görög nyelv vallása, 327. k. ki
az Uranos is Anam nevelét a magyar nyelv siben észre a ré-
gijéskor hozzánta szhangstani; mi ha igaz, az aranykor siben
emlékezett. Lehet, hogy az első ember neve is Anam volt valaha,
vagy hogy azal összekapcsolás, s akkor az aranykor az edeni
életre vonatkozott. A mythologiai Uranosnál nem szűkig épen
a csillagos épen gondolni; most is van még, mely Klenyuk
v. Ének nevezteik.

16. "Különb is találjuk a görög mythosban nyomait
a nap nomád fénak. Mindenké, hol a solaris hős mint az éj-
jel fia mutatódik be, azaz hol az éj a prius és a nap
a kivesztés, a nomád fok a kősiainak emlékeztetést talál-
juk (Oedipus és Perseus azazj[?]). Ezen tért kellett a hé-
ber mythos is alkalmazni, midőn e téren a mythos-alakulás
kezéjűk története, mely a mythos megjeleését megelőzte, fén-
gát siben."

Csak annyit, hogy sem Oedipus. ei Perseus nem állíthatni bíz-
tosa

biztosan solaris hősnek, sem nem lehet ama tért a héber é.
mythos alkalmazni; azon egyenről is, vagy nem is lehet
zike héber mythos, épen a bibliai adatokat. A talmudot nem
levesztik.

17. "A földműveléssel kezdődik csak a tulajdonképeni kultúra.
Az általa lakkozó telepedő ember, tulajosa van utána és
abból kell előzetesen minthát, mire élelmének fenntartása
szüksége van. Szépánok és egyéb a természet által kifejtlenül meg-
tört élelmét meghaladó segétségek kitalálása egyrészt, vala-
mint másrészt az együttélés közt lakóknak létezőjére em-
leget és szabályozott viszonyok, legelőször ragadják ki őt, egy-
felől a természeti túlzások ellenében való gyámoltatásán-
giból, és tehát másfelől lehetősé, hogy a nomád élet kor-
látlan szabadsága is önkeze értékes életmódjához adjon
helyet."

Ez is részem van mondva, csak nehéz megfogni a nomád
és földművelő kerek között azon élet. Lataionnál. Hmát kí-
dejük, ki mondta azt, hogy volt valaha nomád és nem
volt egykedmínd itt meg amott földművelő? Herodot IV. 11. Cui-
ti tudunka a suttya nomádokat, de ugyan emlegeti följön
a földművelő suttyaikat is IV. 18. 43. A suttya nomádokól inja
egykor székünk kezére, hogy sem nem vetnek, sem nem szar-
tanak, ötte az északon és délen, ötte a görögök, IV. 19. de egy
az, hogy a nomádok együtt léteznek a földművelő suttyaikkal
ab immemoriál, és így néhelen lehetnek külön kerekük
alkotói; mi az, hogy talán a nomas sio Herodotot meg
is használhat amint hogy a történetem az egyet nem egy-
szek mesén kapják ma, és kaptak szék. Hát a nomas
sio épen el volna fordítva a nemes sio, és az a nemes
sio a Nemet néj neve volna? Voltak kis suttya, Herodot
IV. 20. noha szék egy helye csak a három ágat emlegeti, a no-
mádokat, a suttyaikat és a földművelőket. XI. 2. Fenne Kmeit
Orsz.

24. van ott valami nyoma - A fagyig, ünnepek, Cserujásépek, ám
dejavó behozatala, miután az új avarok akasztja tőrcsím fiplo
minték. Maga a karákos ember is mintre egy millionár
us, egy hitvárdós lejtés fesséje személt élé. Mily sokat lehetne
márteni ide düken művészt, Die Traditionen! Ah az a hely áll-
jon itt: Auch in verschiedenen Sagen der Südamerikaner spielt
das erste Weib eine grosse Rolle und wird als die Ursache
alles Bösen auf Erden dargestellt. Bei den Moskuz-Indianern
in Bogota wird sie als das Weib des ersten Menschen und
Culturvaters Bochica geschildert, das außerordentlich schön,
aber auch eben so böse gewesen sei und ihrem Mann
in allem entgegengebeichtet habe, was er zum Glück der
Menschen unternahm. Sie war durch ihre Bosheit auch
die Ursache, dass die Sündfluth kam, aus der nur We-
nige errettet wurden. Endlich verjagte sie Bochica weit
von der Erde hinweg, und sie wurde dann zum Mond,
den bei der Nacht unsere Erde beleuchtet. Vgl. Ausland 1848.
Mai 14. "düken ih. 122. Hozz az elfi ember neje hold-dá lefe,
semmi borbány, mezt a bibliai elfi némbek gőzög máfai
is; tibbnyire holdistennek. Hera abrahámpint Hera; és hát
olvastuk: Suchen wie nun bei den römischen Dichtern die
Eüge nach, den Charakter der Göttin (Juno = Hera) zu ent-
werfen, so sehen wir zu unserer Verwunderung, dass Juno
und Diana, Juno und Persephone, auch Hekate, so
sehr ineinander fließen, dass man die Umzille derselben
minimie unterscheiden kann. Einer von ihnen schildert Di-
anen also: Tu ducina dolentibus Juno dicta puer peris, et
potens Trivia, et notho es dicta lumine Luna. Catull.
XXX. 19. carm. sec. Sie ist fürs erste hier Luna, oder Mond-
göttin; dann Trivia, wie Hekate; und ducina, was die Rö-
mer bald von Diana, bald von Juno sagen, stb. Hug, Un-
tersuchungen 121. Ho az amerikai elfi nő szig volt, a hold-
szig

sok helyen a szűcs jellege volt. Der Mond ist das Bild weib-
licher Schönheit bey den Völkern Stämmen phönizischer Anseer-
wandschaft, wovon die hebräische Dichtkunst, dann aber
die arabische unzählige Beweise liefert. Hug ih. 119. Salig
lehene tagadni, hogy az amerikai öltés néj műveltsége egyen,
az európai befolyástól fogva vast humanitások ismét, noha mag
azelőtt is voltak ott bizonyos fősze kultúr - természetek, de hát
ezek is Európából és Afrikából szármagtak oda. Mutk, A föld
in embriónium öltözete 177-8.

29. " É, ezen szent és törvényes a holdra való istenek,
(mint jócsk látjuk, sugarcinak mythoi elucvözése), a napsa van
miffavaztat. A hold itt is, mint egyébként, az akadalmak okaként
szerepel. A nomadizmus itt is ellenjegy a földművelésnek, melyet
a nomád világnézet isten ártéval és sülyedének talán, Genes
3, 17. mezt a vele foglalkozó arcánál verjétként epi Kenyecit.
Ezen peremzítlen ellenjegy a földművelés ellen, ugyanond Mon-
tesquieu a vadapróféták, *) oly ecős, hogy nédim ellenjegyik ostar
melyeket ártózi akaszták, nem kívánhat neki egyebet, mint azt,
hogy a földművelésel keljen neki foglalkoznia. - És ezen ellenjegy-
vet igen bő lefektet lehetne kimutatni a sémi népek leg-
kiválóbbainak, a hebreusok és arabok mythosaitól és vallási
irodalmaiktól."

Ha Abrahámnak van a végparatban célzás, az nem lehet
bizonyít, mezt ő mint új vándor, nem ismételték volna. Azonban
hatott maga. Elég, hogy utódiak derék földművelés voltak. Azonban
tagadni kellene azt, hogy a nomadizmus, amint szorítók azt veji,
ellenjegy volt volna a földművelésnek, miután a kettő egymással
valónak. Hannak talán más van a dolgan. A nomádok nemes-
ek lehetnek, s a magyar nemes embere most is lenézi néha talán
a földművelés parafat, s a nemet is sokszor csaknem parafatnak
nézi nemesieket egyrészt a magyar nemzetet, míg magát vala-
mai

*) dehres prefanes. CXX - level.

26. mi különb magnak tartja. Azt mondják, a Numidák a nomád desek raja és faja. Wellich von Afrika propria in Numidien wohnt in ältester Zeit das libyische Volk der Gätuler, mit welchem sich einwandernde Persee zu dem Volke der Numider, nach seiner nomadischen Lebensweise so genannt, vermischt haben sollen stb. Knobel, Völkertaf. 300. Vö. 79. És már a Numida név olyanforma mint a Kémét. Ha ez igaz volna?

30. ^{Valamint} A nomád kultúrát mindig és mindenütt megelőzi a földművelő élet, egy mindenütt, ahol vallás mutatkozik, a holdkultus ötvényét megelőzi a napimádás. *)

Nem követelik a nomáddesek is földművelők egymásutánjából sem holdimádás és napimádásféle vallás. Azt lehetetlen történetileg megmutatni. A nap és hold egy ötvényi ténynek jelölői voltak, de nem legelső vallási alakok.

31. " És ezen ténynek az új jelölti művelődéstörténeti jelentéssel áll összefüggésben, nem pedig azon híresült nőuralmi elmélettel, melyet már évek ezelőtt alkalmazzak a régi kultúr (a? kultúr?), valamint jelölésére: **)

Ittünk is csak elméletet ad, valamint Brachoten; melyek, mindkettő számít a mythos-tudomány műfajának széles körén.

32. " A nomád héberesből is, Kanaánban való letelepedésük előtt, ki lehet mutatni az új jelölti ténynek kultúrát, és azon sovány pozitív adatokból, melyeket a nomád héberek vallásáról leírnak, az ténynek ki, hogy abban a sátrak, a kigyó, Ab-sám és Jafét alakjai nagy szerepet játszottak. Kigyó különösen a mythosban az első neve, valamint a cikázó villám szóka kigyó. Jer. 27. 1. Szingi hegye (sin=hold), valamint az egék király méjanak, Jerem. 7. 18. 44. fej. imádása egyenesen holdkultusra mutat.

*) Sprengel s. zur vergleichenden Religionsgeschichte. Ausland, 1872. p. 4.

***) Brachoten, die Gynaiskratie im Alterthum. + Talán bizunk?

szókat vissza. De itt azon pont, hol a mythos-tudomány tipus megszűnik, és az öbrehajonható vallástörténet közé kezdődik.

Ha a nomád szöveg valami megállhatót mondhat a főbbi éprevitelek, a héberek nem is voltak nomádok; azok inkább csak bizonyos nemes faj voltak, s ha nomád nevet kapnak, az más nemzeteől származhat, s tulajdonképpen is ezáltal nem azt jelenti, amit a görögjéltől fogva mindig rajta értenek. A kigyó, ha esőt is, de sok más is jelent; vajjon a puftai szóka esőre kellene-e magyarázni? Numex. 8-9. Israél ki-gyója sem nem első sem nem cikázó villám, hanem az utóbbi egy nép, melyet Jehova meg fog büntetni. Jeremiásnál az egék szóka ugyan a hold neve, de azt a hébereknek nem volt szóka nyvan a hold neve, de azt a hébereknek nem volt szóka, mint a latinok szavai mutatják, tefteln v. imádnok. Ha kezünk azt mondja, hogy sovány adatok azok, melyeket a nomád héberek vallásáról bizunk; ez igaz oly értelemben, hogy ama nép nomád voltáról keveset vagy sán íjen semmit sem szól a szentirat; de nem lehet igaz oly értelemben, hogy ugyanazon nép vallásáról sovány adatokat bizunk. Nincs oly gárdog vallástudomány az adatokra nézve, mint az ő és új szövegség hívé.

(Kazár, septemb. 4. 1872.)

Goldwiker/216